WWW.OURVOICESPROJECT.EU

OUR VOICES:
RAPPORT STAKEHOLDERCONSULTATIES

Resultaat D.3.1

Co-funded by the European Union

Gefinancierd door de Europese Unie. De hier geuite ideeën en meningen komen echter uitsluitend voor rekening van de auteur(s) en geven niet noodzakelijkerwijs die van de Europese Unie of het Europese Uitvoerende Agentschap onderwijs en cultuur (EACEA) weer. Noch de Europese Unie, noch het EACEA kan ervoor aansprakelijk worden gesteld.

GA: 101190125 — OUR VOICES — CERV-2024-CHILD

OUR VOICES

Project: 101190125 - OUR VOICES — CERV-2024-CHILD
Subsidieovereenkomst nr. 101190125 — OUR VOICES — CERV-2024-CHILD

Stakeholderconsultatierapporten

Resultaat D3.1

Auteurs: Eurocarers, ANS (Italië), VESTA (Bulgarije), ZoJong! (Vlaanderen/België)

Disclaimer: Gefinancierd door de Europese Unie. De hier geuite ideeën en meningen komen echter uitsluitend voor rekening van de auteur(s) en geven niet noodzakelijkerwijs die van de Europese Unie of het Europese Uitvoerende Agentschap onderwijs en cultuur (EACEA) weer. Noch de Europese Unie, noch het EACEA kan ervoor aansprakelijk worden gesteld.

Kerninformatie	
Omschrijving resultaat	Een rapport over de stakeholderconsultaties die binnen Work Package 3 werden uitgevoerd in Bulgarije, Vlaanderen (België) en Italië, met jonge mantelzorgers, familie en naasten, professionals en beleids- en institutionele stakeholders. Het rapport brengt de drempels en bevorderende voorwaarden voor de participatie van jonge mantelzorgers in kaart en levert de inhoudelijke basis voor het Engagement Framework (D3.2) en pilotmechanismen (T3.3).
Type resultaat	Rapport (openbaar)
Publicatiedatum (maandnummer/datum)	M14 (mei 2026)
Hoofdauteurs (naam/entiteit)	EUROCARERS-association européenne travaillant, Anziani e Non Solo società cooperativa sociale, Linneuniversitetet, Social Network 'VESTA', ZoJong!, Univerza v Ljubljani
Bijdragende partners (naam/entiteit)	Svetlana Atanasova (Eurocarers) Annalisa Pezzini (Anziani e non solo) Petia Peeva, Silvia Pehlivanova (Social Network 'VESTA') Leda Decleyre (ZoJong!)
Openbaarheidsniveau	Publiek

Inhoudsopgave

Samenvatting **4**

1. Inleiding en doelstelling **7**

1.1 Nationale contexten 8

1.1.1 Bulgarije 8

1.1.2 Vlaanderen (België) 8

1.1.3 Italië 9

2. Methodologie en consultatieaanpak **9**

2.1 Consultatieinstrumenten en -ontwerp 9

2.1.1 Enquêtes 9

2.1.2 Interviewleidraad 11

2.1.3 Aanpassingen 11

2.2 Ethische en praktische overwegingen 12

2.3 Outreachaanpak en beperkingen 12

2.3.1 Bulgarije 13

2.3.2 Vlaanderen (België) 13

2.3.3 Italië 14

3. Geconsulteerde stakeholdergroepen **14**

3.1 Kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden (G1) 15

3.1.1 Bulgarije 15

3.1.2 Vlaanderen (België) 16

3.1.3 Italië 16

3.2 Familie en naasten van kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden (G2) 17

3.2.1 Bulgarije 17

3.2.2 Vlaanderen (België) 18

3.2.3 Italië 18

3.3 Professionals (G3) 18

3.3.1 Bulgarije 18

3.3.2 Vlaanderen (België) 19

3.3.3 Italië 20

3.4 Beleids- en institutionele stakeholders 20

3.4.1 Bulgarije 20

3.4.2 Vlaanderen (België) 21

3.4.3 Italië 21

4. Belangrijkste inzichten en bevindingen **21**

4.1 Belangrijkste inzichten van kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden (G1) 22

4.1.1 Bulgarije 22

4.1.2 Vlaanderen (België) 22

4.1.3 Italië 24

4.2 Belangrijkste inzichten van families en naasten (G2) 24

4.2.1 Bulgarije 24

4.2.2 Vlaanderen (België) 25

4.2.3 Italië 25

4.3 Belangrijkste inzichten van professionals (G3) 26

4.3.1 Bulgarije 26

4.3.2 Vlaanderen (België) 26
4.3.3 Italië 27
4.4 Inzichten van beleids- en institutionele stakeholders 28
4.4.1 Bulgarije 28
4.4.2 Vlaanderen (België) 28
4.4.3 Italië 29
5. Terugkerende thema's en landenvergelijking 29
5.1 Terugkerende thema's per land 29
5.1.1 Bulgarije 29
5.1.2 Vlaanderen (België) 30
5.1.3 Italië 30
5.2 Landenvergelijking en kernprincipes voor D3.2 30
6. Landspecifieke contextuele factoren 32
6.1 Bulgarije 32
6.2 Vlaanderen (België) 33
6.3 Italië 33
7. Belangrijkste conclusies voor het WP3 Engagement Framework en slotopmerkingen 34
7.1 Landspecifieke conclusies 34
7.1.1 Bulgarije 34
7.1.2 Vlaanderen (België) 34
7.1.3 Italië 35
7.2 Beperkingen 35
7.3 Conclusie 35

Samenvatting

Kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden, vaak jonge mantelzorgers genoemd, worden sterker beïnvloed door beleid dan leeftijdsgenoten zonder zorgtaken, en dat op meerdere domeinen tegelijk: beslissingen over gezondheidszorg, onderwijs, sociale dienstverlening en jeugdbeleid kunnen allemaal rechtstreeks en gelijktijdig impact hebben op hun dagelijks leven. Toch blijven ze nog grotendeels onzichtbaar binnen bestaande kinder- en jongerenparticipatiestructuren, die hen inspraak kunnen geven in die domeinen, en sommigen krijgen helemaal geen participatiekansen. Het OUR VOICES-project wil die kloof dichten door concrete, repliceerbare participatiemechanismen te ontwikkelen en uit te testen waarmee jonge mantelzorgers in heel Europa kunnen deelnemen aan besluitvormingsprocessen. Dit rapport, Deliverable D3.1, presenteert de resultaten van de stakeholderbevragingen die in het kader van Work Package 3 werden uitgevoerd in drie partnerlanden: Bulgarije, Vlaanderen (België) en Italië. Dit zijn de drie landen waar de participatiemechanismen van WP3 later in pilots zullen worden getest. Het rapport brengt de perspectieven van jonge mantelzorgers, familie en naasten, professionals en beleids- en institutionele stakeholders op participatie in kaart, en vormt daarmee de inhoudelijke basis voor het werk dat volgt.

Tussen april en mei 2026 stelde OUR VOICES jonge mantelzorgers centraal in een bevraging bij meerdere stakeholdergroepen in de drie landen. Jonge mantelzorgers vormden de primaire stem; daarnaast werden drie andere stakeholdergroepen betrokken, waarvan de perspectieven mee bepalen of en hoe de participatie van jonge mantelzorgers betekenisvol en veilig kan zijn: familie en naasten, professionals uit verschillende domeinen (waaronder onderwijs, sociale dienstverlening, gezondheidszorg en jeugdwerk) en beleids- en institutionele stakeholders. De bevraging maakte gebruik van gemeenschappelijke consultatie-instrumenten, namelijk online enquêtes en een semigestructureerde interviewleidraad die op projectniveau werden ontwikkeld, zodat de bevindingen tussen landen vergelijkbaar zijn. In alle drie de landen verliep de outreach via beschrijvende taal rond zorgverantwoordelijkheden en -taken, in plaats van via het label 'jonge mantelzorger', in lijn met een zelfidentificatiebenadering: veel jongeren identificeren zich niet met een term die in een groot deel van Europa ook nog geen formele erkenning geniet. De bevragingen leverden samen input op van meer dan 200 enquêterespondenten over de verschillende stakeholdergroepen heen, aangevuld met vijf interviews met beleids- en institutionele stakeholders. Gezien de kleine en niet-representatieve steekproeven moeten de bevindingen doorheen het rapport worden gelezen als een kwalitatieve, illustratieve basis, niet als een representatief beeld van de bredere werkelijkheid.

De bevragingen waren niet bedoeld om nieuw onderzoek over jonge mantelzorgers op te zetten, maar om de volgende stappen van Work Package 3 te verankeren in hun geleefde realiteit. D3.1 vormt zo de schakel tussen het voorgaande werk en de volgende stappen: het bouwt voort op de analyse van lacunes en ongelijkheden in kinderparticipatiemechanismen (D2.1) en op de minimumnormen voor de ondersteuning van jonge mantelzorgers en kinderparticipatie (D2.2), en legt de basis voor zowel het Engagement Framework (D3.2) als de participatiemechanismen die lokaal in pilots worden getest (T3.3).

De bevragingen brengen drie terugkerende thema's aan het licht, over stakeholdergroepen en landen heen. Ten eerste een herkenningskloof: participatiemechanismen voor kinderen en jongeren bestaan in alle drie de landen, maar geen enkele lijkt jonge mantelzorgers momenteel als afzonderlijke doelgroep te benaderen. Professionals wijzen consequent op de moeilijkheid om jonge mantelzorgers te herkennen als de voornaamste drempel voor betrokkenheid. Ten tweede een kloof tussen geconsulteerd worden en werkelijk gehoord worden: jonge mantelzorgers krijgen vaker de kans om hun mening te delen dan dat ze zich oprecht gehoord voelen, en zien zelden dat hun inbreng tot zichtbare verandering leidt. Ten derde noemen jonge mantelzorgers, familie en naasten, en professionals onafhankelijk van elkaar dezelfde voorwaarden voor veilige en betekenisvolle participatie: privacy en vertrouwelijkheid, flexibele en laagdrempelige formats, peer-gebaseerde settings en een vertrouwde volwassene die beschikbaar is tijdens en na participatiemomenten. Dat drie groepen onafhankelijk tot dezelfde voorwaarden kwamen, is het sterkste signaal dat deze bevragingen opleveren. De kracht ervan ligt in de overeenstemming tussen de groepen, niet in de omvang van één enkele groep.

Deze bevindingen vormen het vertrekpunt voor de volgende fase van Work Package 3. Het Engagement Framework (D3.2) zal ze vertalen naar ontwerpprincipes die ruimte laten voor lokale aanpassingen. Met de pilots (T3.3) zullen deze principes verder worden uitgetest in Bulgarije, Vlaanderen en Italië, rekening

houdend met hoe nationale beleidscontexten, ondersteuningsstructuren en lokale praktijken de participatie van jonge mantelzorgers beïnvloeden. Zo werkt OUR VOICES toe naar het overkoepelende doel: de participatie van jonge mantelzorgers een structureel en vanzelfsprekend onderdeel maken van kinder- en jongerenparticipatie in de hele EU.

1. Inleiding en doelstelling

Het recht van kinderen om gehoord te worden in beslissingen die hun leven raken, is vastgelegd in artikel 12 van het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) en wordt weerspiegeld in de EU-strategie voor de rechten van het kind (EU Strategy on the Rights of the Child) en de Europese Kindergarantie (European Child Guarantee). Voor kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden, ook wel jonge mantelzorgers genoemd, wordt dit recht echter ongelijk gerealiseerd: hun zichtbaarheid binnen kinder- en jongerenparticipatiestructuren blijft beperkt, hun zorgverantwoordelijkheden worden zelden meegenomen in het ontwerp van participatiemechanismen en ze worden nog te weinig erkend als een aparte groep met specifieke behoeften en perspectieven in beleids- en besluitvorming. Die kloof is het vertrekpunt van het OUR VOICES-project. Het project wil effectieve, inclusieve en contextgevoelige participatiemechanismen ontwikkelen en uittesten, die de betrokkenheid en participatie van jonge mantelzorgers versterkt in besluitvormingsprocessen, die hun leven beïnvloeden. Dit rapport presenteert de bevindingen van de stakeholderbevragingen die in het kader van Work Package 3 werden uitgevoerd in drie partnerlanden: Bulgarije, Vlaanderen (België) en Italië, als inhoudelijke basis voor dat werk. Het OUR VOICES-consortium brengt zes organisaties uit vijf EU-lidstaten samen; de stakeholderbevragingen onder Work Package 3 werden echter alleen uitgevoerd in de bovengenoemde landen, omdat dit de lidstaten zijn waar de pilots van WP3 (T3.3) vervolgens worden geïmplementeerd. Zo worden ze ontworpen op basis van bevindingen die binnen deze nationale en regionale contexten zijn verzameld.

De consultaties waren erop gericht de participatiemechanismen die in het kader van WP3 worden ontwikkeld, te verankeren in de dagelijkse realiteit van jonge mantelzorgers en aan te passen aan de familiale omstandigheden en noden van professionals. Vier stakeholdergroepen werden bevraagd: (1) jonge mantelzorgers zelf; (2) familie en naasten van jonge mantelzorgers; (3) professionals uit verschillende domeinen (o.a. onderwijs, sociaal werk, gezondheidszorg en jeugdwerk) die met of rond kinderen en jongeren werken; en (4) beleids- en institutionele stakeholders. Elke groep biedt een eigen perspectief op de voorwaarden waaronder participatie voor jonge mantelzorgers betekenisvol en veilig kan zijn.

Het doel van de consultaties was om de belangrijkste participatiedrempels in kaart te brengen, evenals de bevorderende factoren en bestaande mogelijkheden waarop kan worden voortgebouwd. De consultaties staan centraal in een logische opeenvolging binnen Work Package 3: dit rapport bouwt voort op de analyse van lacunes en ongelijkheden in kinderparticipatiemechanismen (D2.1) en op de minimumnormen voor de ondersteuning van jonge mantelzorgers en kinderparticipatie (D2.2), beide afgerond in 2025, en vormt zo de basis voor het ontwerp van het Engagement Framework (D3.2) en stuurt de selectie en implementatie van de participatiemechanismen die op lokaal niveau in pilots worden getest (T3.3). De doelstelling is niet om bijkomend onderzoek naar jonge mantelzorgers te doen, maar om effectieve, repliceerbare participatiemethoden te ontwikkelen die de stem van jonge mantelzorgers actiever betrekken in het ontwerp van beleid en dienstverlening.

Dit rapport is als volgt opgebouwd: sectie 2 beschrijft de methodologie, de consultatie-instrumenten en de outreachstrategie. Sectie 3 presenteert de beschrijvende resultaten per stakeholdergroep voor elk land. Sectie 4 zet de kerninzichten per groep uiteen, geordend rond vooropgestelde thema's. Sectie 5 brengt overkoepelende thema's binnen de afzonderlijke landen/regio's (sectie 5.1) en landoverschrijdende thema’s (sectie 5.2) samen. Sectie 6 beschrijft contextuele factoren die specifiek zijn voor elk land en die de interpretatie van de bevindingen mee bepalen. Sectie 7 zet de belangrijkste conclusies voor het WP3-Engagement Framework en de pilots uiteen, samen met de beperkingen van de consultaties.

1.1 Nationale contexten

In deze paragraaf worden de drie nationale contexten kort toegelicht. Een meer gedetailleerde analyse van structurele factoren volgt in sectie 6.

1.1.1 Bulgarije

In Bulgarije blijven kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden grotendeels onzichtbaar binnen het beleid, dienstverlening en de structuren voor kinderparticipatie. Er is momenteel geen formele wettelijke of beleidsmatige erkenning van jonge mantelzorgers als een aparte groep, en de term 'jonge mantelzorger' wordt niet vaak gebruikt in het publieke debat of binnen beroepspraktijken. Voor de consultaties werd daarom een descriptieve benadering op basis van zorgverantwoordelijkheden gehanteerd, om het begrip en de zelfidentificatie onder respondenten te ondersteunen. Het bewustzijn van de term lijkt onder professionals beperkt te blijven, hoewel sommige respondenten situaties herkenden waarin kinderen regelmatig emotionele, praktische of zorggerelateerde ondersteuning bieden binnen de gezinscontext.

De Bulgaarse consultaties waren opmerkelijk, omdat ze de perspectieven van jongeren, families en professionals combineerden in een context waar het concept 'jonge mantelzorger' nog relatief onbekend is. Ze onderstreepten ook het belang van toegankelijke, niet-stigmatiserende taal bij het werven van respondenten, met name jongeren. Velen van hen identificeren zich niet met formele labels, ook al beschrijven ze duidelijk zorgverantwoordelijkheden binnen het huishouden.

1.1.2 Vlaanderen (België)

In Vlaanderen groeit beleids- en onderzoeksaandacht voor jonge mantelzorgers, maar ze zijn nog niet erkend als een specifieke doelgroep, op een manier die leidt tot systematische identificatie of specifieke ondersteuning. In het Vlaams Mantelzorgplan worden ze benoemd als een kwetsbare subgroep van mantelzorgers en ze staan centraal in projectmatige initiatieven, zoals het project Mantelzorgvriendelijke scholen van Samana en de Week van de Jonge Mantelzorger in Vlaanderen, gericht op brede bewustwording rond het thema. Dit heeft zich echter nog niet vertaald in systematische identificatiemechanismen of specifieke structurele ondersteuning op maat van jonge mantelzorgers als aparte groep. In het hoger onderwijs heeft een aantal instellingen een specifiek statuut voor student-mantelzorgers ingevoerd, en andere instellingen verruimen de toegang tot ondersteuning via bredere regelingen voor bijzondere omstandigheden; deze regelingen geven studerende jonge mantelzorgers recht op aangepaste studie- en examenvoorwaarden. De toepassing ervan blijft echter ongelijk verdeeld over de instellingen, zodat de ondersteuning waar een jonge mantelzorger toegang toe heeft in de praktijk afhangt van de plaats waar die studeert. Op federaal niveau bestaat het mantelzorgstatuut sinds 2020, dat in principe openstaat voor minderjarigen, maar het belangrijkste sociale voordeel ervan, het mantelzorgverlof (dat gekoppeld is aan tewerkstelling) en de lokale mantelzorgpremie (waarvan de toepassing sterk verschilt van gemeente tot gemeente) sluiten in de praktijk vaak minder goed aan bij de specifieke situatie van de meeste jongeren onder de 18 jaar. De term 'jonge mantelzorger' wint terrein in onderzoek, beleid en praktijk, maar is niet consistent verankerd in dienstverlening, screeningsinstrumenten of institutionele registratiesystemen.

Omdat er in Vlaanderen geen systematisch traject bestaat waarlangs jonge mantelzorgers routinematig binnen de dienstverlening worden geïdentificeerd, kon de werving voor de stakeholderconsultaties niet steunen op institutionele doorverwijzingsroutes en was gerichte outreach nodig om de doelgroep te bereiken. Een bijkomende moeilijkheid is dat mantelzorg of zorg in het algemeen vaak als iets alledaags wordt ervaren in plaats van als een specifieke rol. Outreach rond het label 'jonge mantelzorger' liep daarom het risico juist diegenen te missen die zichzelf niet in die termen herkennen. De consultatie maakte in plaats daarvan gebruik van een descriptieve, op zelfidentificatie gebaseerde aanpak: in het outreachmateriaal werden concrete zorgverantwoordelijkheden en -taken beschreven in plaats van jongeren te vragen het label aan te nemen (zie sectie 2.2). De outreach verliep voornamelijk via de bestaande netwerken van ZoJong!, de partner in het OUR VOICES-project en de enige Vlaamse organisatie voor en door jonge (en voormalig jonge) mantelzorgers, en daarnaast breder via scholen. Voor de jongste kinderen en voor wie buiten die netwerken valt, verlaagde dit de drempel echter niet in gelijke mate. Dat is een beperking die in sectie 2.3 wordt besproken en in sectie 7.2 bij de beperkingen wordt hernomen.

1.1.3 Italië

In de Italiaanse context worden jonge mantelzorgers (Giovani Caregiver) niet erkend in de nationale wetgeving en slechts fragmentarisch via een klein aantal recente regionale wetten. Formele erkenning specifiek voor jonge mantelzorgers is opgenomen in de regionale wetten van Emilia-Romagna en Lazio, met aanzienlijke verschillen wat betreft definitie, leeftijdsbereik en mogelijke ondersteuningsmaatregelen.

De OUR VOICES-consultatie in Italië bleef beperkt tot de context van Emilia-Romagna, waar jonge mantelzorgers sinds 2024 formeel zijn erkend door regionale wet nr. 5/2024 als jongeren of jongvolwassenen (tot 24 jaar) die zorgen voor een niet-zelfredzame naaste. Dit biedt een duidelijkere beleidsbasis voor de erkenning van jonge mantelzorgers dan in veel andere delen van Italië bestaat. De bevindingen uit de consultaties wijzen er echter op dat formele erkenning nog niet heeft geleid tot systematische identificatiemechanismen of routinematige participatietrajecten binnen dienstverlening. Veel geconsulteerde professionals gaven aan niet zeker te zijn of ze met jonge mantelzorgers werkten, terwijl slechts een minderheid aangaf dat er binnen hun organisatie regelmatig jonge mantelzorgers werden betrokken bij participatie- of consultatieactiviteiten. Moeilijkheden bij het identificeren van jonge mantelzorgers en een beperkt bewustzijn bij professionals werden aangemerkt als belangrijke drempels voor betrokkenheid. Zoals een van de professionele respondenten opmerkte: “De aanwezigheid van jonge mantelzorgers komt pas recent naar voren; het gaat dus om een nieuwe realiteit, die zeker onder de aandacht van de instellingen staat.” Bijgevolg verliep de outreach voornamelijk via bestaande netwerken in plaats van via gevestigde doorverwijzingsroutes.

2. Methodologie en consultatieaanpak

Deze sectie geeft een overzicht van hoe de stakeholderconsultaties in de drie partnerlanden werden opgezet. Tijdens de consultaties werd gestructureerde input verzameld bij vier stakeholdergroepen: jonge mantelzorgers (G1); familieleden van jonge mantelzorgers (G2); professionals uit verschillende domeinen (o.a. onderwijs, sociale dienstverlening, gezondheidszorg en jeugdwerk) die met of rond kinderen en jongeren werken (G3); en beleids- en institutionele stakeholders (G4). Daarbij werd gebruikgemaakt van de gemeenschappelijke consultatie-instrumenten die op projectniveau werden ontwikkeld. In de drie landen werden dezelfde instrumenten ingezet om landoverschrijdende synthese mogelijk te maken (sectie 5.2), met ruimte voor een contextgevoelige uitvoering in elke nationale setting.

2.1 Consultatie-instrumenten en opzet

Voor de stakeholderconsultaties werden online enquêtes gecombineerd met semigestructureerde interviews. De enquêtes liepen in alle drie de landen van 14 april tot 12 mei 2026. In diezelfde periode tot midden mei vonden ook de interviews met beleids- en institutionele stakeholders plaats, waarbij de exacte timing per land varieerde. De enquêtes en de interviewleidraad werden op projectniveau in het Engels opgesteld en vervolgens vertaald naar het Bulgaars, Nederlands en Italiaans voor gebruik in de drie deelnemende landen. Waar nodig werden beperkte aanpassingen gedaan in de terminologie of uitvoering, om beter aan te sluiten bij de nationale context en de mate waarin kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden erkend worden, zonder afbreuk te doen aan de inhoud en de doelstellingen van de instrumenten.

2.1.1 Enquêtes

Er werden drie afzonderlijke online enquêtes ontwikkeld: één voor jonge mantelzorgers (G1), één voor families en naasten (G2) en één voor professionals (G3). De enquêtes werden op projectniveau in het Engels opgesteld, met input van alle consortiumpartners, en vervolgens vertaald naar het Bulgaars, Nederlands en Italiaans. Elke enquête combineerde overwegend gesloten vragen, waaronder meerkeuzevragen, met een beperkt aantal open vragen, en werd op vrijwillige en anonieme basis afgenomen. De enquêtes werden gestructureerd rond een gemeenschappelijk thematisch kader dat vooraf op basis van de projectdoelstellingen werd vastgesteld. Dit kader vormt de leidraad voor de presentatie van de bevindingen in sectie 4 en waarborgt de vergelijkbaarheid van de resultaten over de stakeholdergroepen en deelnemende landen heen.

Jonge mantelzorgers (G1):

- Thema A: **Ervaringen met en de betekenis van 'gehoord worden'**
- Thema B: **Participatiedrempels**
- Thema C: **Voorkeuren voor vormen van participatie en betrokkenheid**
- Thema D: **Veiligheid, vertrouwen en safeguarding (bescherming) als voorwaarden voor participatie**

Kinderen en jongeren die regelmatig een familielid ondersteunen of verzorgen, werden in elk deelnemend land geraadpleegd via een online enquête die op projectniveau werd ontwikkeld. De enquête stond open voor jongeren vanaf 12 jaar. Voor vergelijkbaarheid tussen landen werd de analysesteekproef in Bulgarije en Vlaanderen (België) afgebakend tot respondenten tot 18 jaar, consistent met de projectfocus op jonge mantelzorgers tot 18 jaar. In Italië werd de doelgroep, conform regionale wet nr. 5/2024 van Emilia-Romagna, uitgebreid tot jongvolwassenen tot 24 jaar, en de Italiaanse G1-bevindingen worden op die basis gerapporteerd. Deelname was gebaseerd op het principe van zelfidentificatie: het outreachmateriaal beschreef zorgverantwoordelijkheden en -taken zonder respondenten te vragen zichzelf als jonge mantelzorger te identificeren. De enquête stond bewust open voor alle jongeren: een eerste screeningsvraag over zorgverantwoordelijkheden identificeerde welke respondenten aangaven een zorgrol te vervullen, maar deelname hing niet af van het al dan niet toepassen van dat label op zichzelf. De G1-analyses die in de secties 3 en 4 worden gepresenteerd, zijn beperkt tot respondenten die bevestigden regelmatig voor een familielid te zorgen. Hoewel werd gestreefd naar helder en beknopt taalgebruik voor de doelgroep, werd één enquêteversie (vertaald in de landstalen: Italiaans, Bulgaars en Nederlands) zonder leeftijdsaanpassingen gebruikt voor alle respondenten. Dit heeft de toegankelijkheid voor de jongste respondenten vermoedelijk beperkt en komt tot uiting in hun ondervertegenwoordiging in de steekproef.

Families (G2):

Algemeen: **Bewustzijn van het recht op inspraak en openheid tegenover participatie**
Thema A: **Voornaamste bezorgdheden rond participatie**
Thema B: **Voorwaarden voor betekenisvolle participatie**
Thema C: **Ondersteuningsbehoeften**

Deze enquête was bedoeld als aanvulling op de enquête onder jonge mantelzorgers, om inzicht te krijgen in het bewustzijn van families en naasten over het recht van kinderen om gehoord te worden, hun houding ten opzichte van participatie en de voorwaarden waaronder zij participatie als aanvaardbaar en betekenisvol beschouwen. De enquête werd online verspreid en had betrekking op de participatie van kinderen en jongeren in besluitvormings- en consultatieprocessen op het gebied van beleid, diensten en initiatieven binnen onderwijs, gezondheidszorg, sociale dienstverlening en lokaal beleid. Daarnaast werden de zorgen van families over kinder- en jongerenparticipatie bevraagd, waaronder mogelijke emotionele belasting, tijdsdruk als gevolg van zorgverantwoordelijkheden, risico's rond vertrouwelijkheid of blootstelling aan risico's, en de bredere impact op het familieleven, met bijzondere aandacht voor stigma. Specifiek werd nagegaan onder welke voorwaarden participatie als aanvaardbaar en betekenisvol wordt beschouwd, zoals de aanwezigheid van passende beschermingsmaatregelen, de betrokkenheid van vertrouwde volwassenen en heldere communicatie over het doel en de uitkomsten van participatieactiviteiten. Net als de andere instrumenten combineerde de familie-enquête overwegend gesloten vragen met een beperkt aantal open vragen.

Professionals (G3):

Thema A: **Bewustzijn en identificatie-uitdagingen**
Thema B: **Institutionele drempels**
Thema C: **Opleidings- en capaciteitsbehoeften**

De enquête voor professionals had als doel inzicht te krijgen in hun mate van bewustwording en herkenning van jonge mantelzorgers. Daarnaast polste de enquête naar bestaande ervaringen met participatiemechanismen, ervaren institutionele belemmeringen en de behoeften op het gebied van capaciteitsopbouw. Professionals uit verschillende domeinen (o.a. onderwijs, sociale dienstverlening, gezondheidszorg en jeugdwerk) die met of rond kinderen en jongeren werken, werden uitgenodigd om deel te nemen aan een online enquête die via partnernetwerken en professionele kanalen werd verspreid. De

resultaten maken tastbaar welke systemische uitdagingen en capaciteitstekorten de inclusie van jonge mantelzorgers in participatieprocessen momenteel beperken, en leveren directe input voor het ontwerp van de WP3-outputs en de daarmee samenhangende capaciteitsopbouwactiviteiten binnen Work Package 4.

2.1.2 Interviewleidraad

Beleids- en institutionele stakeholders (G4) werden geraadpleegd via semigestructureerde interviews aan de hand van dezelfde brede thema's. Hierbij lag de focus op bestaande participatiestructuren, institutionele mandaten en beperkingen, en aanknopingspunten voor het structureel verankeren van de participatie van jonge mantelzorgers. De interviewleidraad werd centraal op projectniveau ontwikkeld en bewust kort en flexibel gehouden: een beperkte reeks open vragen die interviewers konden aanpassen aan het mandaat en de context van elke stakeholder, zodat thema's via een open gesprek konden worden verkend in plaats van via een vaste vragenlijst.

2.1.3 Aanpassingen

Geen van de landen heeft ingrijpende wijzigingen aangebracht in de gestandaardiseerde instrumenten. De aanpassingen hadden betrekking op de taal en de opzet van de enquêtes, de Italiaanse leeftijdsafbakening en de wijze waarop de instrumenten werden geïntroduceerd en verspreid. De inhoud van de vragen bleef ongewijzigd. Ook de semigestructureerde interviewleidraad werd zonder landspecifieke wijzigingen toegepast. In alle drie de landen werd in de wervings- en enquêtematerialen gekozen voor een descriptieve formulering van zorgverantwoordelijkheden, in plaats van het label ‘jonge mantelzorger’. In Bulgarije werd voorafgaand aan het invullen van de enquête aanvullende toelichting gegeven en werden informele gesprekken gevoerd, gezien de beperkte publieke bekendheid met het concept. In Italië werd één specifieke aanpassing doorgevoerd: de doelgroep werd uitgebreid tot jongvolwassenen tot 24 jaar, in overeenstemming met de erkenning van jonge mantelzorgers onder regionale wet nr. 5/2024 van Emilia-Romagna. In het Nederlandse outreach- en enquêtemateriaal werden consequent beschrijvende termen zoals 'jongeren met zorgverantwoordelijkheden' gehanteerd. Zo werd in het outreachmateriaal gevraagd of jongeren regelmatig helpen bij de zorg voor iemand met een ziekte, beperking of andere langdurige aandoening, in plaats van of zij zichzelf als 'jonge mantelzorger' beschouwden. De term 'jonge mantelzorger' wordt weliswaar steeds vaker gehanteerd in Vlaams onderzoek, beleid en praktijk, maar is nog niet consequent verankerd in de dagelijkse werking van diensten en screeningsinstrumenten, en veel jongeren identificeren zich er zelf niet mee. Het consortium heeft daarom bewust gekozen voor beschrijvende taal om de kans te vergroten hen te bereiken, geheel in lijn met onze zelfidentificatiebenadering.

Tabel 1: Overzicht van de consultatietools en de consultatieperiodes.

Consultatie-instrument	Bulgarije (BG)	Vlaanderen (BE)	Italië (IT)
Online enquête jonge mantelzorgers (G1)	Ja	Ja	Ja
Online enquête families (G2)	Ja	Ja	Ja
Online enquête professionals (G3)	Ja	Ja	Ja
Semigestructureerde interviews beleids-/institutionele stakeholders (G4)	Ja (2 interviews)	Ja (1 interview)	Ja (2 interviews)
Aanpassingen aan nationale context	Beschrijvende framing en toelichting vóór de enquête; vraaginhoud ongewijzigd	Beschrijvende framing en toelichting vóór de enquête; vraaginhoud ongewijzigd	Beschrijvende framing en leeftijdsbereik uitgebreid tot 24 (Reg. Wet 5/2024);

			beschrijvende terminologie
Consultatieperiode	Enquêtes: 14 april–12 mei 2026; interviews: april–mei 2026	Enquêtes: 14 april–12 mei 2026; interview: 18 mei 2026	Enquêtes: 14 april–12 mei 2026; interviews: april–mei 2026

2.2 Ethische en praktische overwegingen

Deelname aan de consultatie was vrijwillig en gebaseerd op *informed consent*. Respondenten ontvingen vooraf duidelijke informatie over het doel van de consultatie, het gebruik van hun input en hun recht om zich op elk moment zonder gevolgen terug te trekken. Specifiek voor enquêterespondenten onder de toepasselijke nationale wettelijke leeftijdsgrens werd aan outreachpartners en deelnemende scholen gevraagd jongeren aan te moedigen een ouder, wettelijke voogd of vertrouwde volwassene te raadplegen alvorens deel te nemen; deze drempel volgde de nationale regelgeving. Aangezien de enquêtes volledig anoniem waren en er geen persoonsidentificerende gegevens werden verzameld, en gezien minderjarige respondenten werden gestimuleerd een ouder, voogd of vertrouwde volwassene te betrekken, steunde de vragenlijst niet op afzonderlijke schriftelijke ouderlijke of voogdelijke toestemming voor het invullen van de vragenlijst. Van de verspreidende organisaties werd verwacht dat zij hun eigen vastgestelde beschermingsprocedures toepasten. Ethische aspecten werden gewaarborgd via de deelnemersinformatie en in strikte overeenstemming met de AVG (GDPR). Tot slot was er een specifiek projectcontactpunt beschikbaar voor respondenten met vragen of behoefte aan opvolging.

De gesloten enquêtevragen voor jonge mantelzorgers werden bewust beperkt tot participatie-ervaringen (gehoord worden, voorkeursmanieren van betrokkenheid, voorwaarden voor veilige participatie) en vroegen niet naar specifieke zorgtaken, zorgbelasting, diagnoses of gezinsomstandigheden, om de emotionele belasting voor de respondenten in verhouding te houden tot het doel van de consultatie. Specifieke zorgsituaties werden niet als vaste gegevenscategorie uitgevraagd; wel bevatten de enquêtes optionele open tekstvelden waarin respondenten mogelijk hun ervaringen in eigen woorden konden toelichten. De kwalitatieve antwoorden uit deze velden werden met de nodige voorzichtigheid behandeld: ze worden in dit rapport nooit gecombineerd met kenmerken die een individu identificeerbaar zouden kunnen maken en waar antwoorden in sectie 4 worden aangehaald, worden enkel in korte, niet-identificeerbare vorm geparafraseerd of geciteerd.

Alle gegevens werden verzameld en verwerkt in overeenstemming met GDPR. Er werden geen persoonsidentificerende gegevens verzameld, opgeslagen of gerapporteerd, en de gesloten enquêtevragen brachten de specifieke zorgcontext (zoals het verzorgde familielid, het type aandoening of de gezinssamenstelling) niet in kaart, zodat antwoorden op gesloten vragen niet via combinaties van kenmerken tot individuen kunnen worden herleid. Waar open antwoorden zulke details bevatten, worden die niet weergegeven in een vorm die een respondent zou kunnen identificeren. De gegevens worden uitsluitend voor de doeleinden van het OUR VOICES-project gebruikt en veilig beheerd door de verantwoordelijke projectpartners.

Op consortiumniveau kwamen de partners overeen om in de enquête voor jonge mantelzorgers een beschrijvende benadering op basis van zorgverantwoordelijkheden te hanteren, in plaats van de term 'jonge mantelzorger'. Dit liet ruimte voor bredere outreach in nationale contexten waar die term niet algemeen wordt gebruikt of formeel wordt erkend. Naast het verkleinen van het uitsluitingsrisico en het respecteren van terminologische verschillen, erkent de aanpak ook het recht van jongeren om niet bestempeld te worden op een manier die ze zelf misschien niet zouden kiezen, in het bijzonder waar het label geen formele erkenning of rechten met zich meebrengt.

2.3 Outreachstrategie en beperkingen

Deze subsectie beschrijft hoe elk van de vier stakeholdergroepen in elk land is bereikt en welke voornaamste beperkingen daarbij zijn ondervonden. De verschillen in wervingsroutes en bereik verklaren een groot deel

van de variatie in steekproefgroottes die in sectie 3 worden gerapporteerd, en moeten in gedachten worden gehouden bij het lezen van de bevindingen.

Ook het leeftijdsbereik van de consultaties verdient een korte toelichting. In overeenstemming met de projectfocus op kinderen en jongeren onder de 18 jaar richtte de outreach zich op deze leeftijdsgroep, met één gestandaardiseerd instrument voor alle leeftijdsgroepen binnen de doelgroep. Binnen de tijdspanne van de consultatieronde werd geen gebruik gemaakt van afzonderlijke, leeftijdsaangepaste instrumenten; prioriteit ging naar vergelijkbaarheid tussen landen en stakeholdergroepen. Dit heeft de toegankelijkheid voor de jongste respondenten vermoedelijk beperkt en komt tot uiting in hun ondervertegenwoordiging in de steekproef. Leeftijdsgeschikte en, waar relevant, gezamenlijk ontworpen instrumenten zijn een focuspunt voor de pilotfase, waar ze adequaat kunnen worden ontwikkeld en getest.

Dit had gevolgen aan beide uiteinden van het leeftijdsbereik. Voor de jongste respondenten bleek het instrument minder toegankelijk dan voor adolescenten, wat tot uiting komt in hun ondervertegenwoordiging in de G1-steekproef. Er werd één instrument gebruikt voor de volledige doelgroep, zonder leeftijdsdifferentiatie of leeftijdsgebonden route. Omdat in de enquête in geen enkel land een bovengrens was ingebouwd, bereikte ze ook respondenten van 18 jaar en ouder, in de praktijk tot 30 jaar. Deze respondenten werden uit de analysesteekproef gehouden, met één bewuste uitzondering: in Emilia-Romagna (Italië), waar regionale wet nr. 5/2024 jonge mantelzorgers tot 24 jaar erkent, werden respondenten ouder dan 18 behouden in de Italiaanse G1-steekproef, die gezien de zeer beperkte omvang alleen beschrijvend wordt gerapporteerd. De G1-steekproef omvat daardoor naast adolescenten ook een klein aantal jongvolwassen respondenten; de bevindingen moeten in dat licht worden geïnterpreteerd. Een scherpere leeftijdsgerichtheid en leeftijdsgeschikte, waar relevant gezamenlijk ontworpen instrumenten zijn een concrete prioriteit voor de pilotactiviteiten binnen T3.3.

2.3.1 Bulgarije

In Bulgarije verliep de outreach naar jongeren toe voornamelijk via samenwerking met scholen en onderwijsprofessionals, wat bijzonder belangrijk bleek om een relatief groot aantal respondenten te bereiken in de consultatie van jonge mantelzorgers. Leraren, schoolpsychologen en andere onderwijsprofessionals ondersteunden de verspreiding van de enquête onder leerlingen en vergemakkelijkten de toegang tot jongeren die mogelijk regelmatig ondersteuning of zorg verlenen binnen een familiale context. Aanvullende outreach vond plaats via professionele netwerken op het gebied van jeugdwerk, sociale hulpverlening en geestelijke gezondheidszorg. Families en professionals werden voornamelijk bereikt via bestaande organisatiecontacten, professionele mailinglijsten en online verspreidingskanalen. Beleids- en institutionele belanghebbenden werden rechtstreeks benaderd via gerichte uitnodigingen.

De consultatie bracht zowel de meerwaarde als de beperkingen van schoolgebaseerde outreach aan het licht. Hoewel scholen een breed bereik onder jongeren mogelijk maakten, waren veel respondenten voorafgaand aan de bevraging niet vertrouwd met het concept ‘jonge mantelzorger’ en identificeerden zij zich niet noodzakelijkerwijs met die terminologie. De enquête steunde daarom op een beschrijvende omschrijving van zorgverantwoordelijkheden in plaats van formele labels. Zoals voorzien in de projectmethodologie werden in het kader van Work Package 4 opleidingsactiviteiten voor professionals georganiseerd vóór de enquêtes, wat het consultatieproces ondersteunde, met name bij professionals die al vertrouwd waren met het concept.

Er werden ook enkele beperkingen vastgesteld. Het leeftijdsbereik van de respondenten in de enquête onder jonge mantelzorgers was voornamelijk geconcentreerd rond adolescenten tussen 15 en 17 jaar. In de enquête gericht op professionals waren respondenten uit het onderwijs sterker vertegenwoordigd dan respondenten uit de gezondheidszorg of sociale dienstverlening: leraren en onderwijsprofessionals vormden de grootste groep (13 van de 27 respondenten), terwijl slechts één zorgprofessional deelnam.

2.3.2 Vlaanderen (België)

In Vlaanderen startte de outreach voor de enquête onder jonge mantelzorgers via de eigen community van ZoJong! en via onlinekanalen. Die community bestaat uit jonge mantelzorgers en uit vrijwilligers die zelf (voormalig) jonge mantelzorgers zijn. Vervolgens werd de outreach uitgebreid via partnerorganisaties in

scholen, jeugdwerk, sociale en familiediensten en de gezondheidszorg. In het outreachmateriaal werden zorgverantwoordelijkheden en -taken beschreven in plaats van de term 'jonge mantelzorger' te gebruiken, zodat jongeren zichzelf konden herkennen aan de hand van wat ze doen in plaats van via een label. Families en professionals werden voornamelijk bereikt via bestaande organisatiecontacten, professionele mailinglijsten en onlinekanalen. Beleids- en institutionele stakeholders werden rechtstreeks benaderd door ZoJong! via bestaande project- en belangenbehartigingscontacten.

Verschillende beperkingen verdienen vermelding. De outreach via scholen, bedoeld als hoofdkanaal, bleek binnen het beschikbare tijdsbestek moeilijk systematisch te organiseren: het succes van de werving verschilde sterk per school. Daarnaast verliep het bereiken van jongere respondenten buiten het netwerk van ZoJong! moeizamer. De outreach naar families bleef ook beperkt, wat resulteerde in een zeer kleine G2-steekproef. De groep professionele respondenten (G3) bestaat voornamelijk uit professionals in het sociaal werk en aanverwante functies, terwijl het jeugdwerk, het onderwijs en de gezondheidszorg ondervertegenwoordigd zijn; dit weerspiegelt de partnernetwerken via welke de enquête werd verspreid. Zoals hierboven toegelicht, stond de enquête voor kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden ook open voor respondenten buiten de beoogde leeftijdscategorie. Om een consistente vergelijking te garanderen, is de Vlaamse G1-analyse daarom strikt beperkt tot respondenten tot 18 jaar. Vanuit deze beperkingen kunnen de Vlaamse steekproeven het best gelezen worden als een bottom-up kwalitatieve basis voor het ontwerp van de pilots, en niet als een representatief beeld van jonge mantelzorgers, hun families of de professionals om hen heen.

2.3.3 Italië

In Italië omvatte de stakeholderconsultatie jonge mantelzorgers, familieleden, professionals en beleidsmakers, die werden benaderd via direct contact en gerichte e-mailcampagnes. De online opleidingsactiviteit die in het kader van het project was voorzien, bood daarnaast de mogelijkheid om aanvullende professionals uit verschillende vakgebieden en provincies van de regio Emilia-Romagna te betrekken.

Het bereiken van de verschillende doelgroepen verliep niet zonder uitdagingen. Beleidsmakers en professionals waren over het algemeen bereid deel te nemen, omdat zij al vertrouwd waren met het thema rond de participatie van jonge mantelzorgers. Het betrekken van familieleden en jongeren bleek complexer. De jonge mantelzorgers en familieleden die deelnamen, behoorden reeds tot het netwerk van ANS en waren op de hoogte van het project. Zeer jonge kinderen werden niet opgenomen in de enquête, omdat de vragenlijsten als te moeilijk en ongeschikt voor hen werden beschouwd. Als gevolg hiervan bleef het aantal deelnemende jonge mantelzorgers beperkt tot vier. De Italiaanse steekproef van jonge mantelzorgers is dan ook zeer klein en wordt uitsluitend in beschrijvende vorm gerapporteerd; ze moet worden gelezen als illustratieve kwalitatieve input van een kleine groep jongvolwassen mantelzorgers, en niet als een representatief beeld.

3. Geconsulteerde stakeholdergroepen

Deze sectie presenteert de beschrijvende resultaten van de stakeholderconsultaties in de drie partnerlanden. Per stakeholdergroep worden de steekproefomvang, de belangrijkste kenmerken en een selectie van beschrijvende resultaten weergegeven. Het doel van deze sectie is louter beschrijvend; thematische interpretatie en synthese volgen in sectie 4.

> Opmerking over de vergelijkbaarheid. De groepen respondenten uit de drie landen verschillen aanzienlijk in grootte, leeftijd en de manier waarop ze zijn bereikt, wat de uiteenlopende nationale contexten en outreachcapaciteit weerspiegelt (zie sectie 2.3). We zetten de resultaten naast elkaar om de thema's te vergelijken, maar de cijfers zijn niet gewogen of samengevoegd tot één grote dataset.De analyse in dit rapport is beschrijvend van aard: cijfers en percentages geven eenvoudigweg weer hoeveel respondenten uit een bepaalde groep een bepaald antwoord gaven, en zijn geen basis voor bredere uitspraken over jonge mantelzorgers in de samenleving.

Tabel 2: Overzicht van de deelname aan de consultatie per stakeholdergroep en land. De steekproeven zijn klein en niet-representatief; zie sectie 2.3 voor outreach en beperkingen.

Stakeholdergroep	Bulgarije	Vlaanderen (BE)	Italië
Jonge mantelzorgers (G1): enquête	55 bereikt; 52 geldig na screening; 43 bevestigde zorgverantwoordelijkheden; analyse n = 43 (13–17 jaar; n = 49 voor leeftijdsgerelateerde items)	111 bereikt; 99 gescreend; 58 bevestigde zorgverantwoordelijkheden; analyse n = 48 (14–18 jaar)	4 bereikt; 3 bevestigde zorg-verantwoordelijk-heden; analyse n = 3 (19–25 jaar)
Families (G2): enquête	17 bereikt	7 ingestemd (6 gescreend; 4–5 geldig per item)	7 bereikt
Professionals (G3): enquête	27 bereikt	51 ingestemd (35–45 geldig per item)	13 bereikt
Beleids-/institutionele stakeholders (G4): interviews	2 (lokaal)	1 (regionaal)	2 (lokaal + regionaal)

3.1 Kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden (G1)

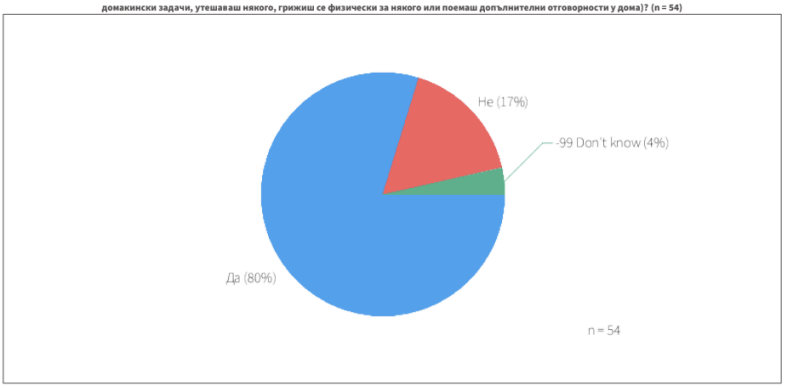
Jonge mantelzorgers vormen zelf de centrale stem van deze consultatie. Hun input geeft een rechtstreeks inzicht, vanuit hun eigen perspectief, in hoe kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden participatie op dit moment ervaren, wat zij als zinvolle betrokkenheid beschouwen en onder welke omstandigheden zij bereid zouden zijn deel te nemen aan besluitvormingsprocessen die een impact op hun leven hebben.

3.1.1 Bulgarije

Gebruikt instrument: online enquête. Ontvangen responses: 55; geldige antwoorden op de kernscreeningsvraag: 52. Definitieve analysesteekproef: n = 43 jonge mantelzorgers met bevestigde zorgverantwoordelijkheden (13–17 jaar; n = 49 voor leeftijdsgerelateerde items).

Het leeftijdsbereik van de respondenten was 13–17 jaar (n = 49); een klein aantal antwoorden van deelnemers boven de 18 jaar (n = 3) werd uitgesloten van de leeftijdsgerichte analyse. Van de 52 geldige antwoorden op de screeningsvraag gaven 43 respondenten aan regelmatig iemand binnen hun gezin te helpen of te verzorgen, antwoordden 9 respondenten 'Nee' en kozen 2 respondenten 'Niet zeker'.

РАЗДЕЛ А –ЗА ТЕБ Понякога млади хора като теб помагат или се грижат за някого в своето семейство –например родител, брат или сестра, баба или дядо или друг роднина –защото този човек е болен, има увреждане, преживява трудности, свързани с психичното здраве, има проблеми, свързани с употребата на вещества, или се нуждае от допълнителна грижа или подкрепа. Наричаме тази помощ и подкрепа „грижа ". Редовно ли помагаш или се грижиш по този начин за някого в семейството си (например помощ с домакински задачи, утешаваш някого, грижиш се физически за някого или поемаш допълнителни отговорности у дома)? (n = 54)

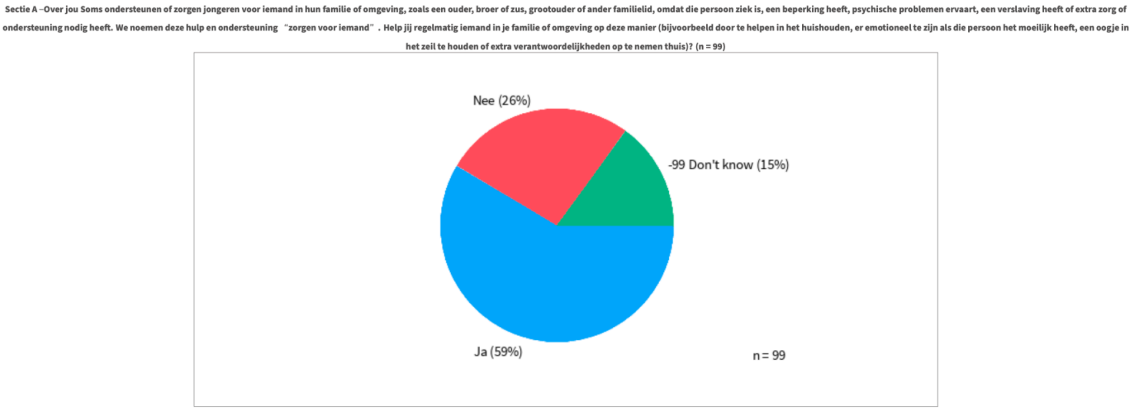

3.1.2 Vlaanderen (België)

Gebruikt instrument: online enquête. Geldige antwoorden op de kernscreeningvraag: 99. Definitieve analysesteekproef: n = 48 jonge mantelzorgers (14–18 jaar).

De enquête bereikte 111 respondenten, van wie 109 toestemming gaven en 99 de screeningvraag over mantelzorgverantwoordelijkheden beantwoordden. Van die 99 respondenten gaven 58 respondenten (59%) aan regelmatig een familielid te helpen of te verzorgen; 15 respondenten (15%) antwoordden ‘Niet zeker’ en 26 respondenten (26%) antwoordden ‘Nee’. Omdat de enquête openstond voor alle jongeren en niet werd doorgeleid op basis van het screeningsantwoord, is de analyse in sectie 4 opgebouwd op basis van de respondenten die zorgverantwoordelijkheden bevestigden.

Van de respondenten die zorgverantwoordelijkheden bevestigden en hun leeftijd opgaven (n = 56), vielen 48 respondenten binnen de vergelijkingsscope (tot en met 18 jaar). Acht jongvolwassen mantelzorgers van 19–23 jaar werden uitgesloten van de analysesteekproef. De definitieve G1-analysesteekproef is daarmee n = 48. De respondenten waren tussen de 14 en 18 jaar oud; er namen geen respondenten van 12–13 jaar deel en de steekproef is geconcentreerd in de vroege adolescentie (14 jaar: n = 15; 15 jaar: n = 12), waardoor de bevindingen hoofdzakelijk betrekking hebben op die leeftijdsgroep. Respondenten gaven aan van de enquête te hebben gehoord via school (87%) of sociale media (13%).

3.1.3 Italië

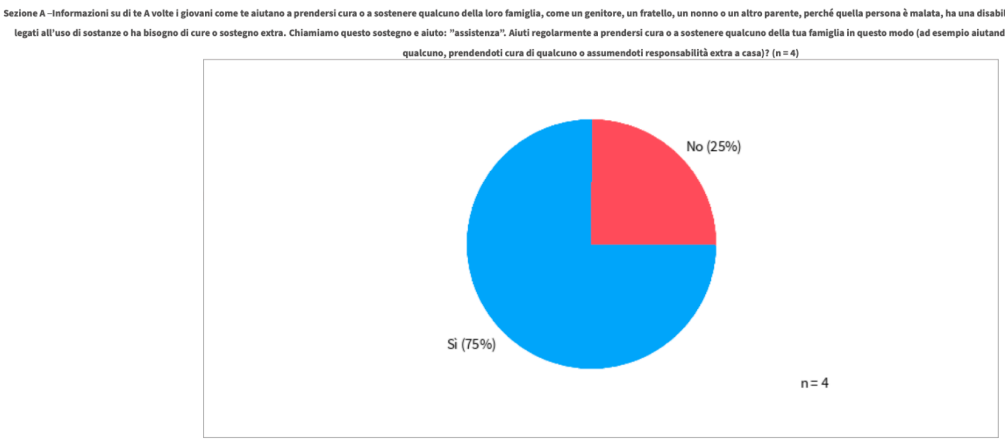
Gebruikt instrument: online enquête. Ontvangen responses: 4; respondenten waren tussen 19, 24 en 25 jaar oud.

Drie respondenten gaven aan regelmatig een familielid te helpen of te verzorgen; één respondent identificeerde zich niet als iemand met zorgverantwoordelijkheden.

Gezien het zeer geringe aantal deelnemers en de afwezigheid van jongere adolescenten in de steekproef, worden de Italiaanse G1-bevindingen doorheen het rapport behandeld als illustratieve kwalitatieve input en niet als representatieve bevindingen over jonge mantelzorgers in Emilia-Romagna of Italië in het bredere geheel.

De respondenten beschreven hun participatie-ervaringen over het algemeen als gematigd positief, maar beperkt in diepgang. De helft gaf aan dat ze 'soms' de mogelijkheid hebben om hun mening te uiten in beslissingen die hen aangaan; de andere helft antwoordde 'vaak'. De meeste respondenten hadden het gevoel dat volwassenen hun mening slechts 'soms' serieus namen en dat feedback na participatie niet consequent plaatsvond.

Op de vraag waar ze zich gehoord voelen, verwezen de respondenten voornamelijk naar jeugdactiviteiten, peer-omgevingen en familiale contexten, eerder dan naar formele institutionele contexten zoals scholen of hulpverlenende instanties. Hoewel de reikwijdte van deze bevindingen zeer beperkt is, sluiten ze aan bij bredere, landoverschrijdende patronen die erop wijzen dat jonge mantelzorgers zich mogelijk meer op hun gemak voelen bij participatie in informele, relationele en peer-gebaseerde omgevingen.

3.2 Familie en naasten van kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden (G2)

Gezinnen en familie (in de brede zin) vormen vaak de directe omgeving waarin jonge mantelzorgers opgroeien en zijn de meest nabije ondersteunende of beperkende factor voor participatie buiten de thuiscontext. Hun meningen zijn dan ook van cruciaal belang om in rekening te brengen bij het ontwerpen van participatiemechanismen of -activiteiten voor kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden.

3.2.1 Bulgarije

Gebruikt instrument: online enquête. Ontvangen responses: 17.

Het aantal geldige antwoorden op afzonderlijke vragen lag lager dan het totale aantal verzamelde antwoorden; waar in sectie 4 frequenties worden vermeld, verwijzen die naar de geldige antwoorden op de betrokken vraag. Gezien de bescheiden steekproefomvang, de onvolledige itemrespons en de niet-representatieve consultatieopzet, moeten de bevindingen met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd en gelezen als illustratief voor het perspectief van familie en naasten, niet als representatief voor de families van jonge mantelzorgers in Bulgarije.

3.2.2 Vlaanderen (België)

Gebruikt instrument: online enquête. Ontvangen responses na screening: 6; n = 4–5 geldige itemrespons.

Zeven respondenten gaven toestemming om deel te nemen; zes van hen bevestigden bij de screeningsvraag dat een kind of jongere in hun familie regelmatig voor een familielid zorgt. Over de thematische vragen heen variëren de geldige antwoorden van vier tot vijf, afhankelijk van de itemrespons. Gezien de zeer kleine steekproef worden de G2-bevindingen voor Vlaanderen enkel in narratieve vorm gerapporteerd en moeten ze worden gelezen als illustratief voor het perspectief van familie en naasten, niet als representatief voor Vlaamse families en naasten van jonge mantelzorgers.

3.2.3 Italië

Gebruikt instrument: online enquête. Ontvangen responses: 7.

De Italiaanse enquête bij familie en naasten leverde zeven antwoorden op. Gezien de kleine steekproef worden de Italiaanse G2-bevindingen alleen in narratieve vorm gerapporteerd en moeten ze worden gelezen als illustratief voor het perspectief van familie en naasten, niet als representatief.

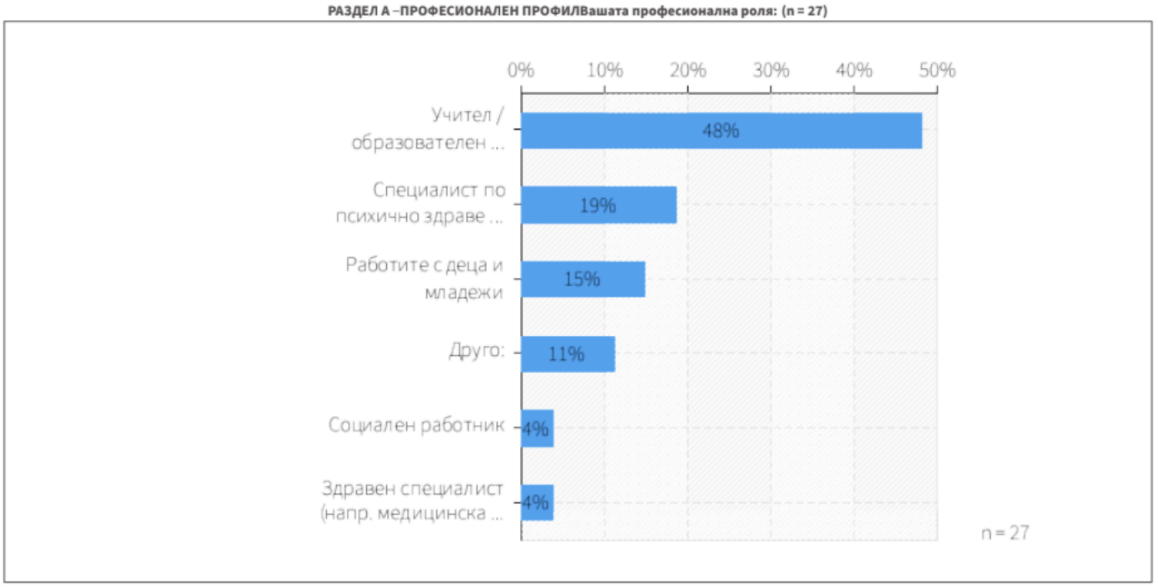
3.3 Professionals (G3)

3.3.1 Bulgarije

Gebruikt instrument: online enquête. Ontvangen responses: 27.

De respondenten vertegenwoordigden een brede waaier aan professionele sectoren, waaronder het onderwijs, de sociale dienstverlening, de gezondheidszorg, de geestelijke gezondheidszorg en jongerenondersteuning. Onder de opgegeven beroepsrollen bevonden zich: leerkrachten en onderwijsprofessionals (n = 13); professionals in de geestelijke gezondheidszorg, zoals psychologen, psychotherapeuten en hulpverleners (n = 5); professionals die werken met kinderen en jongeren (n = 4); maatschappelijk werkers (n = 1); zorgprofessionals (n = 1); en een categorie 'overige' (n = 3), waaronder een logopedist en een ouder. Leerkrachten en onderwijsprofessionals vormden de grootste groep respondenten.

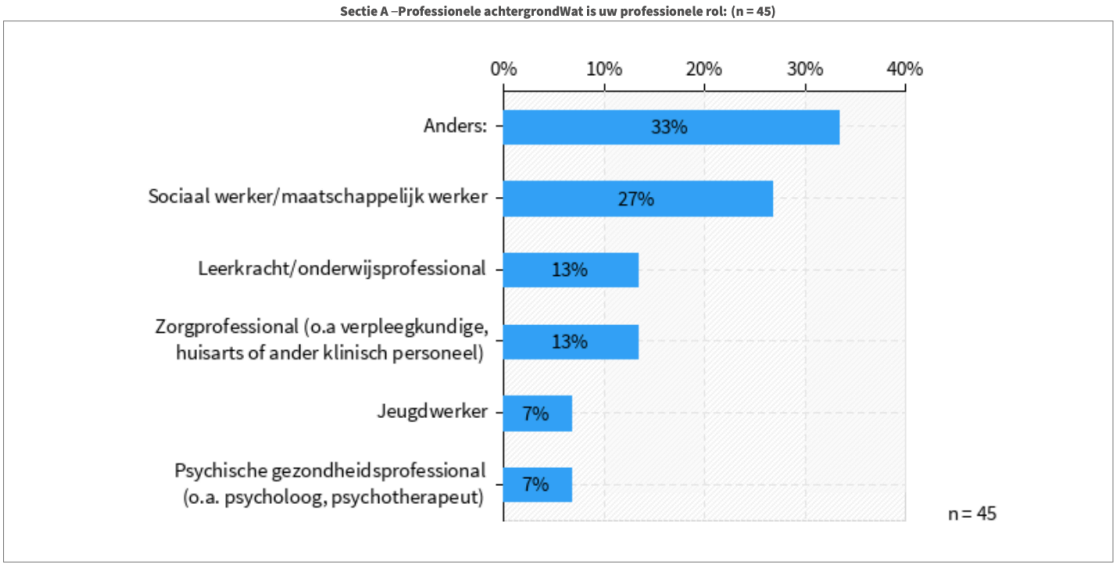
De bevindingen suggereren dat de bekendheid met het concept 'jonge mantelzorger' beperkt blijft en dat participatiemechanismen waarbij jonge mantelzorgers betrokken zijn in Bulgarije nog niet systematisch ingebed zijn in de institutionele praktijk.

3.3.2 Vlaanderen (België)

Gebruikt instrument: online enquête. Steekproefomvang: n = 51 respondenten die toestemming gaven; geldige itemrespons varieert van n = 35 tot n = 45 over de vragen heen.

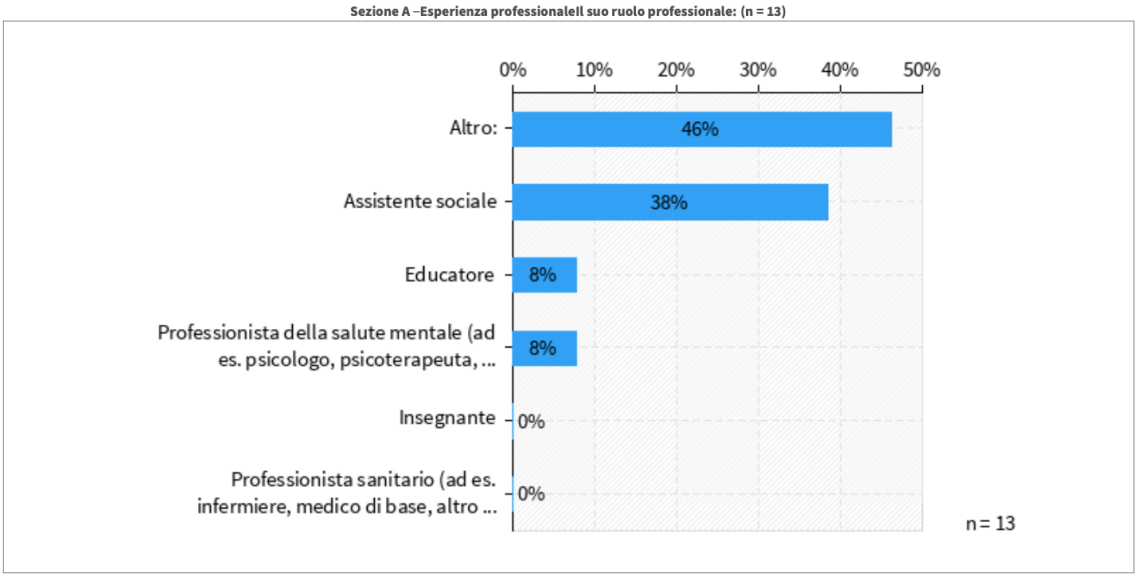
De respondenten vertegenwoordigden een brede waaier aan sectoren en domeinen (op basis van 45 geldige antwoorden op beroepsrollen): welzijn; onderwijs; gezondheidszorg en eerstelijnszorg; jeugdwerk; geestelijke gezondheidszorg; justitieel welzijnswerk; en beleid en coördinatie. De gerapporteerde professionele rollen omvatten: maatschappelijk werkers (n = 12); leerkrachten en onderwijsprofessionals (n = 6); jeugdwerkers (n = 3); professionals in de geestelijke gezondheidszorg (n = 3); zorgprofessionals (n = 6); en een omvangrijke categorie 'overige' (n = 15), samengesteld uit voornamelijk medewerkers binnen het CLB (centra voor leerlingenbegeleiding), coördinatoren van eerstelijnszones, een justitieassistent, CAW-coördinatoren (Centra voor Algemeen Welzijnswerk) en beleidsmedewerkers.

3.3.3 Italië

Gebruikt instrument: online enquête. Ontvangen responses: 13.

Respondenten vertegenwoordigden een brede waaier aan professionele sectoren, waaronder sociale dienstverlening, onderwijs, geestelijke gezondheidszorg en beleid of openbaar bestuur. Onder de opgegeven beroepsrollen bevonden zich maatschappelijk werkers (n = 5); diensthoofden, coördinatoren en ambtenaren (n = 6); opvoeders (n = 1); en professionals in de geestelijke gezondheidszorg, zoals psychologen (n = 1). De steekproef bracht daarmee perspectieven samen van professionals die rechtstreeks werken met kinderen en gezinnen en van professionals die betrokken zijn bij dienstcoördinatie en beleidsontwikkeling.

3.4 Beleids- en institutionele stakeholders

Beleids- en institutionele stakeholders zijn de actoren van wie het mandaat bepaalt of zou kunnen bepalen hoe kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden worden erkend en betrokken bij besluitvorming. Semigestructureerde interviews aan de hand van de gemeenschappelijke interviewleidraad (Bijlage D) verkenden bestaande participatiemechanismen voor kinderen en jongeren op lokaal en regionaal niveau,

institutionele mandaten en beperkingen, en concrete aanknopingspunten om de participatie van jonge mantelzorgers in te bedden in de bestaande beleids- en bestuurskaders. De interviews onderzochten ook in welke mate jonge mantelzorgers momenteel worden erkend binnen bestaande participatiestructuren en onder welke omstandigheden hun participatie op een veilige, zinvolle en duurzame manier ondersteund zou kunnen worden. Deze stakeholdergroep vormt het beleidsgerichte complement van de ervarings- en institutionele inzichten die via de enquêtes werden verzameld. De perspectieven van beleids- en institutionele stakeholders bieden belangrijke contextuele inzichten voor de ontwikkeling van realistische en beleidsconforme participatiemechanismen in het kader van Work Package 3.

3.4.1 Bulgarije

Gebruikt instrument: semi-gestructureerde interviews. Aantal interviews: 2. Niveau: lokaal. Modus: online

Twee interviews werden afgenomen met lokale vertegenwoordigers van de gemeente Karnobat: één met de burgemeester en één met een gemeenteraadslid. De interviews volgden de gemeenschappelijke projectinterviewleidraad die voor beleids- en institutionele stakeholders werd ontwikkeld.

De lokale vertegenwoordigers uit Karnobat werden geselecteerd, omdat de gemeente een bestaande samenwerking heeft met de Bulgaarse projectpartner via eerdere sociale en gemeenschapsinitiatieven, en bereid was om binnen de projecttermijn aan de consultatie deel te nemen. De geselecteerde stakeholders werden gekozen vanwege hun directe betrokkenheid bij de lokale besluitvorming en hun vermogen om inzicht te bieden in hoe kinder- en jongerenparticipatie en de ondersteuning van kwetsbare groepen op gemeentelijk niveau kunnen worden aangepakt. Hun perspectieven werden relevant geacht voor het verkennen van kansen en uitdagingen rond de erkenning en participatie van jonge mantelzorgers binnen het lokale beleid en dienstverlening.

3.4.2 Vlaanderen (België)

Gebruikt instrument: semi-gestructureerd interview. Aantal interviews: 1. Niveau: regionaal. Modus: online.

Er werd één interview afgenomen met de Vlaamse Kinderrechtencommissaris. Het Kinderrechtencommissariaat is de onafhankelijke ombudsinstelling verbonden aan het Vlaams Parlement, met het mandaat om kinderrechten over alle beleidsdomeinen heen te monitoren en daarover advies te verlenen. Dit transversale beleidsperspectief is relevant voor het inbedden van de participatie van jonge mantelzorgers in bestaande, op rechten gebaseerde kaders. Door tijdsgebrek tijdens de consultatieperiode konden geen bijkomende interviews worden afgenomen. Er werd outreach gedaan naar verschillende stakeholders, waaronder schepenen en ambtenaren bevoegd voor jeugd, gezondheid en participatie, en de Vlaamse Scholierenkoepel. Verscheidene stakeholders reageerden positief, maar konden niet deelnemen binnen de voorziene tijdspanne. De bredere institutionele dimensie wordt dan ook verder uitgewerkt in T3.2 en T3.3.

3.4.3 Italië

Gebruikt instrument: semi-gestructureerde interviews. Aantal interviews: 2. Niveau: lokaal en regionaal. Modus: online.

Twee interviews werden afgenomen: één op lokaal niveau met de Lokale Gezondheidsautoriteit van de provincie Modena, en één op regionaal niveau met het Bureau van de Regionale Ombudsman voor kinderen en adolescenten van Emilia-Romagna. Deze stakeholders werden geselecteerd omwille van hun erkende rol in de ontwikkeling, uitvoering en het toezicht op beleidsmaatregelen en diensten voor kinderen, jongeren en gezinnen. Beide organisaties waren ook vertrouwd met het project en toonden bijzondere interesse in de thema's jonge mantelzorg en kinderparticipatie. Door stakeholders van zowel lokaal als regionaal niveau te betrekken, konden perspectieven worden verzameld vanuit verschillende bestuursniveaus en vormen van dienstverlening.

4. Belangrijkste inzichten en bevindingen

Deze sectie synthetiseert de belangrijkste inzichten uit de stakeholderconsultaties, georganiseerd rond de gemeenschappelijke thema's die de consultatie-instrumenten structureerden (zie paragraaf 2.1). De thema's reflecteren zowel de onderzoeksfocus van het project op de voorwaarden voor betekenisvolle participatie van jonge mantelzorgers als de lacunes die in de WP2-mapping van kinderparticipatiemechanismen werden

vastgesteld. Drie kerndimensies structureren de analyse over alle stakeholdergroepen heen: (1) drempels die participatie belemmeren, (2) faciliterende factoren, formats en ondersteuningsbehoeften die participatie haalbaar maken, en (3) de contextuele en institutionele omstandigheden rond beide. Deze drie dimensies hergroeperen, op analyseniveau, de groepsspecifieke thema's die per consultatie-instrument in sectie 2.1 zijn uitgewerkt; die thema's werden a priori gedefinieerd vanuit de onderzoeksfocus van het project en de WP2-lacunes. Binnen dit gedeelde kader werd de thematische structuur per groep afgestemd op hun specifieke positie en referentiekaders. Voor jonge mantelzorgers (G1) brengt een bijkomend thema hun ervaringen met zich gehoord worden in beeld, en richt een ander thema zich specifiek op veiligheid, vertrouwen en *safeguarding*, dimensies die de geconsulteerde jongeren zelf als centraal aanduidden. Voor families en naasten (G2) brengen de thema's ook hun bezorgdheden over participatie naar de oppervlakte; voor professionals (G3) weerspiegelt een bewustzijns- en identificatiedimensie het professionele standpunt. Open antwoorden op de enquêtevragen onderbouwden de inhoud binnen elk thema. Sectie 4.4 (beleids- en institutionele stakeholders) wijkt af van deze structuur, gezien het kleinere aantal interviews.

Per stakeholdergroep worden de bevindingen per land gepresenteerd. Het doel is terugkerende patronen, gedeelde bezorgdheden en raakvlakken te identificeren. Waar exacte frequenties beschikbaar zijn, worden ze vermeld; bij kleine steekproeven worden bevindingen bij benadering of in narratieve vorm beschreven. De landoverschrijdende synthese is voorbehouden aan sectie 5.2. Respondenten konden individuele vragen overslaan, waardoor het aantal geldige antwoorden per item varieert; waar een frequentie wordt vermeld, wordt de geldige n voor dat item opgegeven, en eventuele verhoudingen verwijzen naar die n op itemniveau en niet naar het totale aantal verzamelde antwoorden.

4.1 Belangrijkste inzichten van kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden (G1)

De bevindingen zijn georganiseerd rond de thema's A–D. De Vlaamse bevindingen zijn gebaseerd op n = 48 respondenten van 14–18 jaar; de Bulgaarse bevindingen zijn gebaseerd op n = 52 respondenten, waarvan n = 49 respondenten van 13–17 jaar en n = 3 ouder dan 18 jaar; en de Italiaanse bevindingen op een kleine groep van 4 jongvolwassen mantelzorgers, gerapporteerd in narratieve vorm.

4.1.1 Bulgarije

De onderstaande bevindingen zijn gebaseerd op n = 43 kinderen en jongeren die aangaven regelmatig iemand in hun gezin te helpen of te verzorgen. Van de respondenten die hun leeftijd opgaven, waren de meesten 13-17 jaar oud (n = 39), met een klein aantal oudere respondenten (n = 3; 20, 29 en 30 jaar oud). Het aantal geldige antwoorden varieerde per vraag, afhankelijk van de itemrespons. De steekproef werd bereikt via online verspreidingskanalen; de bevindingen moeten als indicatief en niet als representatief voor jonge mantelzorgers in Bulgarije worden gelezen.

Thema A: Ervaringen met en de betekenis van 'gehoord worden': De bevindingen suggereren dat jongeren zich het vaakst gehoord voelen in nabije persoonlijke omgevingen, met name door vrienden en familieleden, terwijl institutionele settings zoals scholen of publieke diensten minder vaak werden vermeld. Participatie-ervaringen liepen sterk uiteen: sommige respondenten gaven aan dat volwassenen vaak naar hen luisteren, terwijl anderen het gevoel hadden dat hun mening slechts soms serieus wordt genomen of niet leidt tot zichtbare verandering.

Uit de open antwoorden bleek dat 'gehoord worden' nauw werd geassocieerd met respect, begrip en erkenning. Jongeren benadrukten het belang van volwassenen die oprecht luisteren, nadenken over hun mening en daar betekenisvol op reageren. Zoals één respondent opmerkte:

> *"Gehoord worden betekent dat mensen je mening serieus nemen en respecteren."* (jonge mantelzorger, Bulgarije)

Thema B: Participatiedrempels: Respondenten noemden verschillende drempels die participatie bemoeilijken. Jongeren verwezen naar tijdgebrek, vermoeidheid, emotionele druk en moeilijkheden om participatie te combineren met dagelijkse verantwoordelijkheden. Sommigen uitten ook twijfel over de vraag of volwassenen echt naar hen zouden luisteren en of participatie tot een concreet resultaat zou leiden.

De bevindingen wijzen er daarnaast op dat zorgverantwoordelijkheden zelf voor sommige jongeren de participatiemogelijkheden kunnen beperken, met name wanneer activiteiten tijd, verplaatsing of langdurige betrokkenheid vereisen.

Thema C: Voorkeuren voor vormen van participatie en betrokkenheid: Respondenten gaven over het algemeen de voorkeur aan flexibele en laagdrempelige participatievormen. Online participatie, kortere activiteiten en participatiemogelijkheden die geïntegreerd zijn in de schoolomgeving bleken bijzonder belangrijk. Sommige respondenten gaven ook de voorkeur aan participatiemogelijkheden samen met leeftijdsgenoten in een vergelijkbare situatie, wat wijst op het belang van een ondersteunende en niet-oordelende omgeving.

Veel respondenten toonden interesse in toekomstige participatiemogelijkheden, al koos een groot deel van de respondenten voor het antwoord: 'misschien' in plaats van een duidelijk 'ja', wat een zekere voorzichtigheid of onzekerheid ten aanzien van participatie aangeeft.

Thema D: Veiligheid, vertrouwen en safeguarding (bescherming) als voorwaarden voor participatie: Veiligheid, vertrouwen en emotionele ondersteuning kwamen naar voren als centrale voorwaarden voor betekenisvolle participatie. Respondenten benadrukten het belang van vertrouwelijkheid, respectvolle behandeling en emotionele veiligheid. De meest geselecteerde ondersteuningsbehoefte was iemand vertrouwd om mee te praten en bij wie ze terechtkunnen voor emotionele steun. Jongeren gaven ook aan volwassenen te waarderen, die hun situatie begrijpen en flexibel omgaan met hun omstandigheden en verantwoordelijkheden.

4.1.2 Vlaanderen (België)

De onderstaande bevindingen zijn gebaseerd op n = 48 kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden van 14-18 jaar, met geldige antwoorden per item variërend van 30 tot 47. De steekproef oververtegenwoordigt in de leeftijdsgroep 14-15 jaar en werd hoofdzakelijk bereikt via scholen; de bevindingen moeten worden gelezen als indicatief, niet als representatief.

Thema A: Ervaringen met en de betekenis van 'gehoord worden': Een duidelijke meerderheid van de respondenten geeft aan de kans te krijgen om hun mening te delen over zaken die hen aangaan, maar serieus genomen worden ervaren ze in mindere mate: slechts een klein deel geeft aan dat dit consequent gebeurt. Terugkoppeling over wat er met hun inbreng gebeurt, blijkt het minst aanwezig: slechts een kleine minderheid geeft aan vaak te merken dat er iets verandert na het delen van hun mening; ongeveer de helft geeft aan af en toe feedback te ontvangen, zoals erkenning van hun gevoelens; ongeveer een derde weet niet of hun inbreng enig effect heeft; en een klein aantal geeft aan helemaal geen feedback te ontvangen. Op de vraag wat 'gehoord worden' voor hen betekent, beschrijven respondenten het consequent als oprechte aandacht en opvolging, en niet louter als consultatie:

> *"Mensen die echt met volle aandacht luisteren, niet slechts met een half oor, en actie ondernemen wanneer ik een probleem aankaart."* (jonge mantelzorger, Vlaanderen)

Uit de open antwoorden tekent zich een duidelijk onderscheid af tussen 'geconsulteerd worden' en 'oprecht gehoord worden', waarbij het laatste vereist dat hun inbreng wordt onthouden, serieus wordt genomen en er zichtbaar op wordt gevolgd. Verschillende respondenten benadrukken dat 'gehoord worden' ook inhoudt dat men niet wordt beoordeeld op onvolmaakt geformuleerde standpunten. Eén respondent maakte een expliciet onderscheid tussen empathie en medelijden en beschreef 'gehoord worden' als een proces dat erkenning en empathie inhoudt, maar niet op een manier die iemand reduceert tot een voorwerp van medelijden. Dit onderstreept dat betekenisvolle participatie vereist dat jonge mantelzorgers worden benaderd als kinderen en jongeren met *agency* en niet louter als kwetsbare kinderen en jongeren. Op de vraag waar ze zich gehoord voelen, noemden de respondenten het vaakst vrienden en de thuisomgeving of familie; georganiseerde vrijetijdsinitiatieven en peer-groepen werden door ongeveer de helft genoemd; en school en zorg- of ondersteuningsdiensten werden elk door ongeveer vier op de tien vermeld. Elke respondent noemde minstens één setting waar ze zich gehoord voelen.

Thema B: Participatiedrempels: Op de vraag wat participatie moeilijker maakt, waren vermoeidheid of te veel aan het hoofd hebben en tijdgebrek de meest genoemde drempels, elk aangehaald door ongeveer de helft van de respondenten. Angst om beoordeeld te worden of niet serieus genomen te worden, en het ongemak bij het uiten van meningen, werden elk door ongeveer een derde genoemd. Een conflicterende planning/tijdsbesteding en privacybezorgdheden over de thuissituatie werden minder frequent vermeld. Op een afzonderlijke vraag of de zorgverantwoordelijkheden zelf participatie moeilijker maken, antwoordde een

meerderheid ontkennend; een minderheid zei 'soms', slechts enkelen 'vaak'. Deze antwoorden moeten met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd: respondenten die instemden met het invullen van een enquête over participatie, participeren per definitie al in zekere mate, waardoor een meerderheid die aangeeft dat zorgverantwoordelijkheden geen barrière vormen, meer zegt over wie werd bereikt dan over de bredere groep jonge mantelzorgers. Open antwoorden gaven meer kleur aan de emotionele dimensie van participatie: uitgelachen worden als je tekortschiet, je genegeerd voelen als er niet volledig naar je wordt geluisterd, en persoonlijke onzekerheden over het uiten van een mening werden aangehaald. Samen wijzen de bevindingen op drie ontwerpvoorwaarden: flexibele timing, emotionele veiligheid en aandacht voor privacy rond de thuissituatie.

Thema C: Voorkeuren voor vormen van participatie en betrokkenheid: Op de vraag hoe ze het liefst hun mening delen, uitten respondenten duidelijke voorkeuren. Wat de vorm betreft, stond anonimiteit bovenaan, gevolgd door online kanalen en, minder frequent, creatieve formats. Wat de setting betreft, behoorden peer-gebaseerde formats tot de voorkeur van respondenten: groepen met anderen in een vergelijkbare situatie, kleine groepen van jonge mantelzorgers specifiek, en activiteiten waaraan ze al deelnemen in hun vrije tijd. Schoolgebonden settings, korte bijeenkomsten en adviesgroepen, die input leveren aan volwassenen met beslissingsbevoegdheid, werden door minder respondenten gekozen. Op de vraag wat participatie voor hen de moeite waard zou maken, wezen respondenten het vaakst op het gevoel gerespecteerd en serieus genomen te worden, de overtuiging dat hun mening er werkelijk toe doet, en het zien van concrete verandering. Terugkoppeling over wat er met hun inbreng gebeurt, werd minder vaak als eerste keuze aangeduid.

Thema D: Veiligheid, vertrouwen en safeguarding (bescherming) als voorwaarden voor participatie: Op de vraag welke ondersteuning hen zou helpen om deel te nemen, wezen respondenten het vaakst op privacy en vertrouwelijkheid, emotionele steun van een vertrouwenspersoon, flexibele timing en volwassenen die hun situatie begrijpen. Op de vraag hoe vaak participatie realistisch haalbaar zou zijn, antwoordde ongeveer de helft van de respondenten 'af en toe, wanneer het in mijn leven past', ongeveer een kwart 'het hangt af van wat er op dat moment in mijn leven speelt', een vergelijkbaar aandeel 'éénmalig, als een eenmalige activiteit', en slechts één respondent gaf aan regelmatig te kunnen deelnemen. Slechts een kleine minderheid gaf aan zich te kunnen engageren voor meer dan een occasionele of eenmalige deelname, wat erop wijst dat formats die uitgaan van regelmatige aanwezigheid of voortdurende betrokkenheid mogelijk niet aansluiten bij hoe jonge mantelzorgers hun beschikbare tijd en energie ervaren.

4.1.3 Italië

Uit de enquête blijkt dat de settings waar jongeren zich het meest gehoord voelen, voornamelijk jongerengroepen en hun vriendenkring zijn. Daarnaast geeft 3 op de 4 respondenten aan dat er naar hun mening wordt geluisterd en dat deze serieus wordt genomen, ook binnen de familiale context. Slechts 1 op de 4 respondenten noemde de school als een plek waar ze zich gehoord voelen en waar hun mening wordt gewaardeerd.

> *“Voor mij betekent ‘gehoord worden’ dat ik me in een omgeving bevind vol met mensen die me respecteren en reageren op wat ik zeg. Vaak kunnen degenen die belangrijke ervaringen delen zich ongemakkelijk voelen wanneer ze geconfronteerd worden met de stilte van anderen.”*

Respondenten noemen als voornaamste participatiedrempels: gebrek aan tijd en vermoeidheid, de wens om de familiesituatie privé te houden uit angst voor het oordeel van anderen en de behoefte aan meer informatie en ondersteuning.

> *“Het is vaak moeilijk om een evenwicht te vinden tussen mijn persoonlijke behoeften (studie, werk, relaties) en die van mijn gezin. Al het andere wordt een extra last waar ik moeilijk tijd aan kan besteden. Bovendien geloof ik dat je, om echt diepgaand te kunnen delen, een bepaalde sfeer moet creëren waarin mensen zich gehoord en begrepen voelen.”*

Uit de bevindingen blijkt dat jonge mantelzorgers de voorkeur geven aan het delen van hun mening met andere jongeren in een vergelijkbare situatie, in kleine groepen waar anderen weten wat het betekent om voor iemand te zorgen, of binnen bredere jongerengroepen. Slechts enkelen verkozen anonieme participatie, korte bijeenkomsten, een adviesgroep voor volwassenen, of een creatief format. Wat de frequentie betreft, gaven twee respondenten de voorkeur aan occasionele betrokkenheid, terwijl anderen de voorkeur gaven aan terugkerende of aanpasbare activiteiten naargelang de situatie en het moment.

Alle geconsulteerde jonge mantelzorgers gaven aan dat emotionele steun en de aanwezigheid van iemand die ze kunnen vertrouwen en met wie ze kunnen praten, noodzakelijk zijn om hun deelname vol te houden. Een deel van de respondenten voegde daaraan toe dat volwassenen die hen begrijpen en flexibel kunnen zijn, evenals respect voor privacy en vertrouwelijkheid, essentieel zijn.

4.2 Belangrijkste inzichten van families en naasten (G2)

De bevindingen zijn georganiseerd rond algemene bevindingen en de thema's A–C. Alle drie de nationale steekproeven van familie en naasten zijn klein (Vlaanderen: n = 6; Bulgarije: n = 17; Italië: n = 7); de geldige n varieert per item. De bevindingen worden in narratieve vorm gerapporteerd en zijn illustratief, niet representatief.

4.2.1 Bulgarije

De bevindingen uit de enquête bij familie en naasten moeten met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd vanwege de beperkte itemrespons op sommige vragen. De antwoorden bieden desalniettemin nuttige indicaties over de houding van familie tegenover participatie en de voorwaarden die als belangrijk worden beschouwd voor veilige participatie.

Familie en naasten toonden over het algemeen bewustzijn van het recht van kinderen om gehoord te worden en uitten een brede openheid tegenover participatie in consultaties en activiteiten voor jongeren. Uit de antwoorden bleek dat participatie positief werd beoordeeld wanneer deze zinvol, respectvol en aangepast was aan de realiteit van het familieleven.

Thema A: Voornaamste bezorgdheden rond participatie: De voornaamste bezorgdheden die familie en naasten uitten, hadden betrekking op emotionele stress, het overbelasten van jongeren met extra verantwoordelijkheden of dat jongeren gestigmatiseerd worden. De antwoorden weerspiegelden een beschermende houding tegenover kinderen en de bezorgdheid dat participatieactiviteiten geen extra druk mogen creëren voor jongeren die al zorgverantwoordelijkheden dragen.

Thema B: Voorwaarden voor betekenisvolle participatie: Participatie werd als positiever beschouwd wanneer activiteiten kort, flexibel en vrijwillig waren. Familie en naasten benadrukten in het bijzonder dat jongeren zelf moeten kunnen beslissen of, wanneer en hoe ze willen deelnemen. Duidelijke informatie over het doel van de participatie, heldere afspraken over vertrouwelijkheid en terugkoppeling over de uitkomsten van activiteiten werden eveneens als belangrijke voorwaarden genoemd.

Thema C: Ondersteuningsbehoeften: Uit de antwoorden van respondenten bleek dat er behoefte is aan ondersteunende en realistische participatieomgevingen die zijn aangepast aan de thuissituatie of familieomstandigheden. Flexibele organisatie, emotionele veiligheid en duidelijke communicatie werden aangehaald als belangrijke ondersteunende elementen voor participatiemogelijkheden.

4.2.2 Vlaanderen (België)

De steekproef telt zes respondenten na screening; per vraag varieerde de geldige n tussen vier en vijf. De bevindingen zijn dan ook illustratief en niet representatief, en worden zonder frequenties gepresenteerd. De geconsulteerde familieleden en naasten waren over het algemeen op de hoogte van het recht van kinderen om gehoord te worden en stonden positief tegenover participatie. De houding tegenover participatieactiviteiten specifiek rond zorgverantwoordelijkheden was echter meer verdeeld dan tegenover kinder- en jongerenparticipatie in het algemeen.

Thema A: Voornaamste bezorgdheden rond participatie: Op de vraag naar hun bezorgdheden (n = 4) noemden alle vier de respondenten emotionele belasting als hun voornaamste zorg; één respondent vermeldde ook privacy. Twee respondenten lichtten dit toe in eigen woorden: één beschreef een jonge dochter die nooit iets anders heeft gekend dan haar zorgsituatie, en stelde de vraag of een kind dat nooit anders heeft gekend dan zorgen voor een ander, de eigen situatie als bijzonder kan herkennen; de ander was bezorgd dat participatie vragen bij het kind kan oproepen die vervolgens onbeantwoord blijven. Beide antwoorden wijzen op wat participatie kan losmaken en de vraag of er nadien voldoende ondersteuning voorhanden is.

Thema B: Voorwaarden voor betekenisvolle participatie: Familie en naasten (n=3) noemden de keuzevrijheid van de jongere als de belangrijkste participatievoorwaarde: of, wanneer en hoe die deelneemt, moet de jongere zelf kunnen bepalen. Duidelijke afspraken over privacy en welzijn werden door twee respondenten vermeld; korte, flexibele activiteiten, de betrokkenheid van een vertrouwde volwassene en

duidelijke informatie over doel en uitkomsten van activiteiten werden elk door één respondent aangehaald. Opvallend is dat niemand regelmatige terugkoppeling over wat er met de inbreng van jongeren gebeurt als voorwaarde selecteerde.

Thema C: Ondersteuningsbehoeften: Uit de open antwoorden kwamen verschillende elementen naar voren: een veilige setting, laagdrempelige en leeftijdsaangepaste uitleg, die ook speels mag zijn, en een aanspreekpunt waar jongeren terecht kunnen met vragen en voor ondersteuning. Daarnaast uitten respondenten ook contextspecifieke bezorgdheden, waaronder vragen rond toestemming binnen gescheiden gezinnen, waar instemming van beide ouders vereist kan zijn, en de nood aan meer begrip van scholen en zorgdiensten voor kinderen met zorgverantwoordelijkheden.

> *"Een veilige omgeving, een plek waar ze terechtkunnen met hun vragen en ondersteuning kunnen krijgen."* (familierespondent, Vlaanderen)

4.2.3 Italië

Thema A: Voornaamste bezorgdheden rond participatie: Italiaanse respondenten uitten vooral bezorgdheden rond vertrouwelijkheid, tijdsbelasting en emotionele druk.

Thema B: Voorwaarden voor participatie: Meer dan de helft van de respondenten noemde korte en flexibele activiteiten, de keuzevrijheid van de jongere, de betrokkenheid van vertrouwde volwassenen en regelmatige terugkoppeling over het verloop als belangrijke participatievoorwaarden. Sommigen wezen daarnaast op de nood aan duidelijke informatie en duidelijke afspraken rond privacy en welzijn.

Thema C: Ondersteuningsbehoeften: Familierespondenten en naasten benadrukten aanvaarding, flexibiliteit, een niet-oordelende houding en positieve feedback als basisvoorwaarden voor ondersteuning. Daarnaast wezen ze op het belang van de boodschap dat participatie geen verplichting mag zijn, maar een manier om voorbereid te zijn en zich niet alleen te voelen, en op terugkoppeling aan familie en naasten over de deelname van de jongere.

> *"Ik denk dat het belangrijk en noodzakelijk is om jongeren de tijd te geven om wat ze in deze groepen meemaken te laten bezinken en te verwerken, maar soms is er geen tijd en moet je je gewoon haasten."*

4.3 Belangrijkste inzichten van professionals (G3)

De bevindingen zijn geordend rond de thema's A–C. De Vlaamse bevindingen zijn gebaseerd op n = 51 respondenten (geldige antwoorden 35–45 per item); de Bulgaarse bevindingen op n = 27; en de Italiaanse bevindingen op n = 13.

4.3.1 Bulgarije

Thema A: Bewustzijn en identificatie-uitdagingen. De bevindingen suggereren dat het bewustzijn over kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden onder professionals in Bulgarije beperkt blijft. De meeste respondenten beschreven zichzelf als slechts enigszins vertrouwd met het concept 'jonge mantelzorger', terwijl niemand aangaf er zeer vertrouwd mee te zijn. Veel professionals gaven aan dat het identificeren van kinderen met zorgverantwoordelijkheden moeilijk is, omdat deze kinderen vaak onzichtbaar blijven binnen scholen en diensten, zichzelf niet identificeren met het concept of niet worden herkend via bestaande institutionele procedures.

Uit de antwoorden bleek ook dat het concept 'jonge mantelzorger' in Bulgarije nog niet formeel ingebed is in institutionele praktijken. Verschillende professionals verwezen naar het gebrek aan specifieke identificatie-instrumenten, doorverwijzingsroutes of gecoördineerde benaderingen tussen sectoren. Zoals één respondent opmerkte:

> *"Kinderen met zorgverantwoordelijkheden blijven vaak onopgemerkt totdat er problemen zichtbaar worden."* (professional, Bulgarije)

Thema B: Institutionele drempels. Professionals identificeerden verschillende institutionele drempels, die participatie belemmeren. De meest genoemde drempels waren gebrek aan opleiding en bewustzijn bij professionals, moeilijkheden bij het identificeren van kinderen met zorgverantwoordelijkheden, gebrek aan institutionele flexibiliteit, weerstand van ouders en beperkingen in verband met de tijd en energie van kinderen. Veel respondenten gaven aan dat participatiemechanismen binnen instellingen ofwel beperkt zijn ofwel niet specifiek zijn afgestemd op de behoeften van jonge mantelzorgers.

De bevindingen wezen ook op structurele beperkingen, waaronder onvoldoende samenwerking tussen instellingen en de druk van andere professionele taken binnen scholen en diensten. Sommige professionals uitten de bezorgdheid dat participatieactiviteiten onbedoeld extra druk kunnen leggen op kinderen die thuis al veel op hun schouders dragen.

Thema C: Opleidings- en capaciteitsbehoeften. Uit de antwoorden kwam een duidelijke behoefte aan praktische opleiding en institutionele ondersteuning naar voren. Professionals benadrukten de nood aan meer concrete handvatten voor het identificeren van jonge mantelzorgers, het communiceren met familie en naasten, het waarborgen van participatieprocessen en het aanpassen van participatieactiviteiten aan de omstandigheden van kinderen. Flexibele schoolgebonden benaderingen, emotionele ondersteuning, sectoroverschrijdende samenwerking en veilige participatieomgevingen werden naar voren gebracht als belangrijke randvoorwaarden voor zinvolle participatie.

4.3.2 Vlaanderen (België)

Thema A: Bewustzijn en identificatie-uitdagingen. De bekendheid met de term 'jonge mantelzorger' was hoog onder de bevraagde professionals (n = 40): ongeveer de helft van de respondenten gaf aan zeer vertrouwd te zijn met de term, ongeveer de helft enigszins vertrouwd, en slechts één respondent 'helemaal niet'. Dit weerspiegelt hoogstwaarschijnlijk de manier waarop respondenten werden bereikt: via partnernetwerken die al vertrouwd zijn met jonge mantelzorgers, en niet via een brede bevraging van professionals. Bekendheid met de term betekent echter niet dat jonge mantelzorgers ook systematisch worden herkend in de praktijk. Slechts ongeveer een kwart van de respondenten gaf aan zeker te zijn dat ze momenteel met jonge mantelzorgers werken; een vergelijkbaar aandeel herkende mogelijke jonge mantelzorgers op basis van eigen professioneel inzicht, zonder formeel instrument; en meer dan een derde gaf aan helemaal niet met deze groep te werken. Uit open antwoorden van respondenten blijkt dat jonge mantelzorgers zich zelden met de term identificeren, dat hun situatie meestal slechts incidenteel aan het licht komt en dat jonge mantelzorgers, wanneer dat wel gebeurt, soms terughoudend zijn om dit te melden uit angst dat hun ouders erachter komen.

> "Kinderen en jongeren zien het vaak als 'normaal' dat ze mantelzorgers zijn, omdat ze geen andere keuze hebben, maar vaak weet niemand op school hiervan. Af en toe komt het ter sprake tijdens een gesprek bij een medische controle. En ze willen niet dat hun ouders weten dat ze dit met ons hebben gedeeld." *(professional, Vlaanderen)*

Thema B: Institutionele drempels. De moeilijkheid om jonge mantelzorgers te identificeren werd veruit het vaakst als barrière genoemd door respondenten. De beperkte tijd en energie van jongeren kwamen op de tweede plaats, gevolgd door capaciteitsbeperkingen binnen organisaties en gebrek aan opleiding bij professionals. Weerstand van ouders, zwakke opvolgingsmechanismen, institutionele starheid, bezorgdheid over emotionele belasting en safeguarding-bezorgdheden werden elk door een kleiner aantal respondenten vermeld. Uit open antwoorden kwamen ook drempels zoals: het ethische risico van het wekken van valse hoop, een structurele blinde vlek waarbij aandacht uitgaat naar welzijnsondersteuning maar niet naar de praktische gevolgen van zorgtaken, en de bijzondere onzichtbaarheid van families die worden getroffen door verslaving naar voren. Ongeveer de helft van de respondenten gaf aan dat hun organisatie jonge mantelzorgers momenteel niet betrekt bij enig participatiemechanisme. Van de overige respondenten doet de meerderheid dit slechts occasioneel; slechts enkelen doen dit regelmatig.

Thema C: Opleidings- en capaciteitsbehoeften. Slechts een minderheid van de respondenten voelde zich volledig uitgerust om de participatie van jonge mantelzorgers te ondersteunen; ongeveer de helft voelde zich gedeeltelijk uitgerust en een klein aantal helemaal niet. De meest gevraagde ondersteuningsvorm waren praktische richtlijnen of instrumenten, door de grote meerderheid van de respondenten vermeld, gevolgd door bijkomende tijd of middelen, opleiding in het herkennen en ondersteunen van jonge mantelzorgers, en mogelijkheden om ervaringen uit te wisselen met andere professionals; een institutioneel mandaat werd minder vaak genoemd. Wat participatie betekenisvol in plaats van symbolisch zou maken, kwamen ongeveer de helft van de respondenten uit op drie elementen: terugkoppeling aan jongeren over wat er met hun inbreng is gebeurd (inclusief eerlijke communicatie wanneer ideeën niet haalbaar zijn), gedeelde beslissingsmacht en tastbare resultaten. Als meest realistische kanalen om jonge mantelzorgers te betrekken, selecteerden respondenten het vaakst peergroepen en schoolgebonden mechanismen, maar ook informele kleinschalige initiatieven, gezondheids- en sociale diensten, en jeugd- of lokale organisaties. De breedte van de selectie wijst erop dat participatie haalbaar is via meerdere bestaande kanalen.

4.3.3 Italië

De professionals die aan de enquête deelnamen, zijn zich over het algemeen bewust van het fenomeen van jongeren met zorgverantwoordelijkheden, maar zij delen ook de algemeen gedeelde moeilijkheid om jonge mantelzorgers te herkennen vanwege hun onzichtbaarheid.

"De aanwezigheid van jonge mantelzorgers komt pas recent naar voren; het gaat dus om een nieuwe realiteit, die zeker onder de aandacht van de instellingen staat."

Professionals gaven aan dat de voornaamste obstakels voor het betrekken van jonge mantelzorgers de moeilijkheid zijn om hen te identificeren (11/12) en het gebrek aan opleiding en bewustzijn bij professionals (9/12). Verdere obstakels zijn institutionele starheid, bezorgdheden over gegevensbescherming, het gebrek aan terugkoppelingsmechanismen, en in sommige gevallen weerstand van ouders.

Bijna alle professionals identificeerden de nood aan richtlijnen en praktische hulpmiddelen (11/12) en mogelijkheden om *good practices* uit te wisselen met andere professionals. Andere behoeften die naar voren kwamen, waren opleiding in het herkennen en ondersteunen van jonge mantelzorgers, institutionele ondersteuning en duidelijke mandaten en tot slot bijkomende tijd en middelen.

> *"De realiteit in kleine provinciestadjes blijft grotendeels verborgen en wordt nog steeds onvoldoende onderkend, vooral door professionals die buiten de sociale sector werkzaam zijn (leraren, artsen, vrijwilligers, enz.). Deze kloof met meer verstedelijkte gebieden is zeer groot. Het zou nuttig zijn om op lokaal niveau multidisciplinaire bijeenkomsten te organiseren om het bewustzijn hierover te vergroten."*

4.4 Inzichten van beleids- en institutionele stakeholders

Deze bevindingen zijn gebaseerd op een klein aantal interviews per land (Bulgarije 2; Vlaanderen 1; Italië 2). Ze bieden inhoudelijke contextualisering vanuit een beleidsmatig perspectief en plaatsen de bevindingen uit de andere groepen in een bredere institutionele context.

4.4.1 Bulgarije

De geïnterviewde stakeholders beschreven het bestaan van algemene participatiemechanismen voor kinderen en jongeren op gemeentelijk niveau, waaronder schoolgebonden activiteiten, jeugdinitiatieven en incidentele consultatieprocessen waarbij jongeren worden betrokken. Deze structuren zijn echter niet specifiek afgestemd op kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden, die binnen lokale participatiekaders niet formeel worden erkend als een afzonderlijke groep.

Beide geïnterviewden wezen op het beperkte institutionele bewustzijn rond kinderen met zorgverantwoordelijkheden en de afwezigheid van specifieke mechanismen voor hun identificatie of ondersteuning. Participatiestructuren werden beschreven als relatief algemeen en niet afgestemd op de praktische en emotionele beperkingen die jonge mantelzorgers kunnen ondervinden. Beperkte coördinatie tussen de onderwijs-, sociale en gezondheidssector werd eveneens als een uitdaging benoemd.

Stakeholders beschouwden scholen als een van de belangrijkste aanknopingspunten voor het verbeteren van identificatie en participatie. Daarnaast werden bewustwording bij professionals, nauwere samenwerking met maatschappelijke organisaties en het aanhaken bij bestaande lokale jeugd- en onderwijsinitiatieven als kansen benoemd. Flexibiliteit, vrijwillige deelname en veilige participatieomgevingen werden benadrukt als belangrijke voorwaarden voor toekomstige ontwikkeling.

4.4.2 Vlaanderen (België)

Deze bevindingen zijn gebaseerd op één diepte-interview met de Vlaamse Kinderrechtencommissaris. De commissaris beschreef Vlaanderen als een regio met een goed uitgebouwde infrastructuur voor kinder- en jongerenparticipatie, met verwijzing naar de Vlaamse Scholierenkoepel, de Vlaamse Jeugdraad en de gemeentelijke jeugdraden, maar merkte op dat geen van deze structuren momenteel jonge mantelzorgers als een aparte groep benadert. Hun afwezigheid is eerder een zichtbaarheidsprobleem dan een bewijs dat elders in hun behoeften wordt voorzien.

Drie lacunes kwamen in het interview naar voren: een mogelijk kennistekort in onderwijs- en zorgsettings, waar professionals zorgrollen mogelijk niet herkennen achter signalen als te laat komen of gemiste schoolopdrachten; beperkt gebruik van een kindtoets in het lokaal sociaal beleid; en de vraag of de stem van jonge mantelzorgers dreigt te verdunnen binnen brede participatiestructuren, een vraag die de commissaris als onderzoekswaardig formuleerde, niet als vaststaande bevinding.

Wat betreft aanknopingspunten zag de Kinderrechtencommissaris potentieel in samenwerkingen tussen ZoJong! en bestaande Vlaamse jeugdstructuren, een versterkte kindtoets en school- of ziekenhuisgebonden werkgroepen. Ze gaf echter aan dat jonge mantelzorgers een plek geven binnen bestaande structuren mogelijk niet voldoende is. Ze verwees naar Cachet, een peer-gedreven organisatie voor jongeren met ervaring in de jeugdzorg, als voorbeeld van hoe een eigen participatieruimte eruit kan zien. Het samenbrengen van jongeren met gedeelde ervaringen is op zich al versterkend; een structurele organisatievorm geeft hun stem bovendien duurzaamheid.

Over betekenisvolle participatie en het vermijden van schijnparticipatie (*tokenism*) benadrukte de commissaris vier elementen: jongeren vanaf het begin betrekken bij het bepalen van doel en format, duidelijke afspraken rond veiligheid en vertrouwelijkheid, een vertrouwenspersoon die beschikbaar is tijdens en na participatiemomenten, en formats die ruimte laten voor informaliteit en plezier. Als vertrekpunt voor kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden stelde de commissaris voor om participatieactiviteiten te verankeren in concrete rechten uit het VN-Kinderrechtenverdrag: het recht om gehoord te worden (artikel 12), het recht op onderwijs (artikel 28), het recht op rust, vrije tijd en spel (artikel 31) en het recht op gezondheid (artikel 24).

4.4.3 Italië

Twee praktijken kwamen in de interviews als bijzonder relevant naar voren. De eerste is de Regionale Assemblee van Kinderen en Jongeren (Assemblea Regionale dei Ragazzi e delle Ragazze), een gestructureerd participatieproject waarbij minderjarigen (onder de 18 jaar) via een openbare oproep kunnen deelnemen. Er zijn geen specifieke vragen voor jonge mantelzorgers, maar sommige deelnemers gaven aan zorgverantwoordelijkheden te hebben. Daarbij moet worden opgemerkt dat sommigen hun zorgtaak mogelijk niet erkennen, omdat ze er zich niet van bewust zijn of zich ervoor schamen. Het participatietraject streeft naar een zo groot mogelijke diversiteit en representativiteit; er zijn geen gereserveerde plaatsen voor specifieke groepen en er zijn ook geen plannen om die in te voeren, maar er wordt wel actief gestreefd naar inclusie van alle deelnemers. De geïnterviewden hopen dat de lopende samenwerking met het OUR VOICES-project wordt voortgezet en toekomstige initiatieven inspireert.

De tweede praktijk betreft de lokale gezondheidsautoriteit (Azienda Sanitaria Locale, AUSL), die de aanbevelingen van de regionale gids (Guida regionale) concretiseert door voor elk van de zeven districten van de provincie Modena twee referenten aan te stellen, één vanuit de sociale sector en één vanuit de gezondheidszorg. Hun werk richt zich op drie doelstellingen: een netwerk opbouwen tussen diensten om consistente zorgverlening voor jonge mantelzorgers in de volledige regio te waarborgen, hulpverleners opleiden om jonge mantelzorgers beter te herkennen en te ondersteunen, en bewustmakingsactiviteiten opzetten om participatie te bevorderen. Sinds drie jaar loopt er in dit kader een samenwerking met het regionaal schoolbureau rond de zichtbaarheid van jonge mantelzorgers. Dit traject heeft verschillende fasen doorlopen: een initieel opleidingsprogramma voor leerkrachten en professionals in scholen om hen bewust te maken van het thema en hen meer instrumenten aan te reiken; de oprichting van een mailinglijst voor professionals om informatie-uitwisseling en netwerking mogelijk te maken; en de betrokkenheid van vertegenwoordigers van leerlingenraden van verschillende middelbare scholen om samen met jongeren activiteiten en programma's op maat te ontwikkelen, zoals filmvertoningen, debatten, schoolbijeenkomsten en interventies in individuele klassen.

5. Terugkerende thema’s en landenvergelijking

Deze sectie is opgebouwd uit twee delen. Sectie 5.1 brengt per land de thema's samen die over de vier stakeholdergroepen heen terugkeerden. Sectie 5.2 vergelijkt de bevindingen over de drie landen heen en formuleert kernprincipes voor het Engagement Framework (D3.2) en de pilotmechanismen onder T3.3.

5.1 Terugkerende thema's per land

5.1.1 Bulgarije

Doorheen de Bulgaarse bevraging kwamen vier thema's consistent terug. Het meest uitgesproken was de beperkte zichtbaarheid en erkenning van jonge mantelzorgers: professionals wezen op de moeilijkheid om deze jongeren te identificeren binnen scholen en diensten, en beleidsactoren stelden vast dat jonge mantelzorgers niet als afzonderlijke groep worden erkend binnen lokale participatiestructuren. Veel jongeren zelf waren bovendien niet vertrouwd met de term 'jonge mantelzorger' en herkenden zich beter in descriptieve omschrijvingen van zorgverantwoordelijkheden.

Een tweede thema dat naar voren kwam, was de behoefte aan flexibele en realistische participatievormen. Jongeren gaven de voorkeur aan kortere, flexibele en schoolgebonden mogelijkheden; familie en naasten benadrukten dat participatie vrijwillig moet zijn en afgestemd op de familieomstandigheden; en professionals wezen op het belang van flexibele institutionele benaderingen.

Ten derde kwamen emotionele veiligheid, vertrouwen en vertrouwelijkheid als voorwaarden over alle stakeholdergroepen heen naar voren. Jongeren benadrukten de nood aan emotionele ondersteuning en respectvolle behandeling; familie en naasten uitten bezorgdheden over emotionele druk, overbelasting en mogelijke stigmatisering.

Tot slot benadrukten stakeholders over alle groepen heen dat participatie moet leiden tot oprecht luisteren en zichtbare opvolging. Jongeren omschreven gehoord worden als meer dan geconsulteerd worden: het vereist dat volwassenen hun mening serieus nemen en er betekenisvol op reageren.

5.1.2 Vlaanderen (België)

De onderstaande thema's komen naar voren uit de bevraging in Vlaanderen, maar moeten worden gelezen met hun beperkingen in het achterhoofd: de steekproeven zijn klein en niet-representatief, en de bevindingen weerspiegelen de perspectieven van jonge mantelzorgers, familie en naasten en professionals die via bestaande netwerken werden bereikt. Ze zijn indicatief, niet conclusief.

Het meest consistente thema is de beperkte zichtbaarheid van jonge mantelzorgers. Professionals noemen identificatie als de voornaamste barrière; familie en naasten bevestigen dat zorgrollen van kinderen en jongeren doorgaans onopgemerkt blijven op school en binnen dienstverlening. Hiernaast merkte de Kinderrechtencommissaris op dat jonge mantelzorgers vrijwel afwezig zijn als afzonderlijke groep binnen de bestaande participatie-infrastructuur voor kinderen en jongeren in Vlaanderen.

Een tweede thema belicht de kloof tussen geconsulteerd worden en werkelijk gehoord worden. Jonge mantelzorgers gaven aan weliswaar vaker de kans te krijgen om hun mening te delen, maar voelen zich zelden oprecht gehoord en gaven aan dat inbreng zelden leidt tot zichtbare verandering. Professionals bevestigden dat feedbackmechanismen en opvolging grotendeels ontbreken.

Een derde thema dat naar voren kwam, zijn de voorwaarden voor veilige en zinvolle participatie, die over alle groepen heen terugkwamen. Privacy of anonimiteit, flexibele en laagdrempelige formats, peer- of vertrouwde settings en de aanwezigheid van een vertrouwde volwassene. Tot slot wijst de bevraging op een spanning die de participatiemechanismen die op lokaal niveau in pilots worden getest, zal moeten aanpakken: of het volstaat om jonge mantelzorgers een plek te geven binnen bestaande Vlaamse participatiestructuren, dan wel of een eigen ruimte nodig is om te voorkomen dat hun stem verdunt.

5.1.3 Italië

Uit de Italiaanse bevraging komt naar voren dat de regio Emilia-Romagna bijzondere aandacht heeft voor de situatie van jongeren met zorgverantwoordelijkheden. Tegelijkertijd blijkt hoe complex het is om deze jongeren te herkennen: ze vallen vaak onder de radar door een gebrek aan kennis en opleiding bij professionals, maar ook door de angst van jongeren zelf voor vooroordelen en bezorgdheden over privacy.

Tijdsgebrek, emotionele druk en de wens om de familiesituatie privé te houden blijken bijkomende drempels te zijn voor participatie bij jonge mantelzorgers.

Participatievormen voor jonge mantelzorgers zouden daarom flexibel en afgestemd moeten zijn op hun specifieke situatie. De aanwezigheid van vertrouwde volwassenen die vertrouwelijkheid garanderen en het welzijn van jongeren ondersteunen, is hierbij een belangrijke voorwaarde.

Op lokaal en regionaal niveau zijn al stappen gezet, maar de nood aan gecoördineerd beleid en gedeelde praktijken waarbij onderwijs, sociale diensten, gezondheidszorg en welzijn structureel samenwerken, blijft groot.

5.2 Landenvergelijking en kernprincipes voor D3.2

Ondanks belangrijke verschillen in nationale context, erkenningsniveau en steekproefopzet, vertonen de bevindingen uit de bevragingen in Bulgarije, Vlaanderen (België) en Italië een sterke overeenstemming rond een aantal terugkerende thema's die direct relevant zijn voor het ontwerp van het Engagement Framework (D3.2) en de participatiemechanismen die op lokaal niveau in pilots worden getest (T3.3).

Onzichtbaarheid binnen bestaande participatiestructuren. In alle drie de landen bestaan algemene participatiemechanismen voor kinderen en jongeren, zoals schoolraden, jeugdgroepen en gemeentelijke participatie-initiatieven. Geen van deze structuren erkent of betrekt jonge mantelzorgers echter systematisch als een afzonderlijke groep die mogelijk aangepaste benaderingen of extra ondersteuning nodig heeft. Dit gold zowel in landen waar het concept 'jonge mantelzorger' grotendeels onbekend blijft (Bulgarije) als in contexten waar beleidsmatige erkenning begint op te komen, zoals Vlaanderen (België) en Emilia-Romagna (Italië). Professionals in alle drie de landen benoemden de moeilijkheid om jonge mantelzorgers te herkennen consequent als een van de voornaamste drempels.

De kloof tussen geconsulteerd en écht gehoord worden. In alle drie de landen omschrijven jonge mantelzorgers betekenisvolle participatie niet als het louter geconsulteerd worden, maar als serieus en respectvol gehoord worden op een manier die zichtbare impact of opvolging oplevert. Puur consultatieve benaderingen zonder zichtbare opvolging ondermijnen het vertrouwen en de bereidheid om te participeren. Jonge mantelzorgers koppelden betekenisvolle participatie herhaaldelijk aan volwassenen die oprecht luisteren, onthouden wat er wordt gedeeld en laten merken dat hun inbreng ertoe doet. Professionals en institutionele stakeholders benadrukten eveneens het belang van terugkoppelingsmechanismen en zichtbare resultaten.

Flexibele en laagdrempelige participatievormen. Binnen elk land noemden jonge mantelzorgers tijdsgebrek, vermoeidheid, emotionele belasting en meervoudige verantwoordelijkheden als belangrijke drempels voor participatie. Participatiemodellen die regelmatige aanwezigheid, langdurig engagement of een hoge emotionele investering vereisen, zouden daardoor onbedoeld veel jonge mantelzorgers kunnen uitsluiten. Respondenten gaven de voorkeur aan participatiemogelijkheden die flexibel zijn, occasioneel kunnen plaatsvinden wanneer nodig, en aansluiten bij het ritme van hun dagelijks leven. Online participatie, kortere activiteiten en mogelijkheden die aansluiten bij bestaande omgevingen, scholen en georganiseerde vrijetijdsinitiatieven in het bijzonder, kwamen naar voren als belangrijke faciliterende factoren.

Emotionele veiligheid, vertrouwen en vertrouwelijkheid. Jonge mantelzorgers, familie en naasten en professionals noemden onafhankelijk van elkaar dezelfde belangrijke voorwaarden voor participatie: duidelijke afspraken rond privacy en vertrouwelijkheid, de aanwezigheid van vertrouwde volwassenen, emotioneel veilige omgevingen en respectvolle begeleiding. Bezorgdheden over stigma, blootstelling of veroordeling kwamen in alle drie de landen naar voren.Familie en naasten benaderden participatie vanuit een beschermend perspectief en benadrukten dat participatie de emotionele druk niet mag vergroten voor jongeren die thuis al veel op hun schouders dragen.

Peer-gebaseerde en relationele participatiebenaderingen. In alle drie de landen gaven veel jonge mantelzorgers aan zich meer op hun gemak te voelen bij het participeren met leeftijdsgenoten die soortgelijke ervaringen delen dan binnen algemene jeugdparticipatiestructuren. Specifieke of semi-specifieke participatiemechanismen kunnen helpen om isolatie te verminderen, ervaringen te normaliseren en zelfvertrouwen op te bouwen. Tegelijkertijd benadrukten institutionele stakeholders in Vlaanderen en Italië het belang van het koppelen van zulke mechanismen aan bestaande participatiestructuren en beleidsprocessen, om parallelle of geïsoleerde benaderingen te vermijden.

Scholen als toegangspunt. Hoewel scholen door jonge mantelzorgers niet altijd werden ervaren als plekken waar ze zich gehoord voelen, identificeerden alle stakeholdergroepen scholen als een van de meest realistische toegangspunten voor identificatie, outreach en participatieondersteuning. Scholen blijven een van de weinige omgevingen waar jongeren routinematig en in grote aantallen aanwezig zijn. De bevraging maakt echter ook duidelijk dat onderwijsinstellingen meer bewustzijn, flexibiliteit en opleiding nodig hebben om participatie effectief te kunnen ondersteunen.

Capaciteitsopbouw bij professionals. In alle drie de landen vroegen professionals om duidelijkere richtlijnen, instrumenten en opleiding voor het identificeren van jonge mantelzorgers, communiceren met familie en naasten, waarborgen van participatieprocessen en aanpassen van participatiebenaderingen. Institutionele drempels zoals tijdsgebrek, onvoldoende sectoroverschrijdende coördinatie, beperkte organisatorische flexibiliteit en onduidelijkheid over verantwoordelijkheden werden herhaaldelijk genoemd. Het succes van participatiemechanismen hangt dan ook niet alleen af van de betrokkenheid van jonge mantelzorgers zelf, maar evenzeer van het versterken van de professionele en institutionele context waarin die mechanismen worden ingezet.

Contextgebonden verschillen. Tegelijkertijd brengen de bevragingen ook belangrijke contextuele verschillen aan het licht waarvoor het Engagement Framework ruimte moet laten. Bulgarije bevindt zich nog in een vroeg stadium van erkenning en bewustmaking, waar descriptieve taal en inleidend bewustmakingswerk belangrijk blijven. Vlaanderen heeft een groeiend beleids- en professioneel bewustzijn, maar op basis van de bevragingen lijkt dat zich nog niet systematisch te vertalen in identificatietrajecten of operationele verankering. Emilia-Romagna illustreert hoe regionale erkenning en institutionele investering meer gestructureerde toegangspunten kunnen creëren, maar ook daar blijven uitdagingen rond zichtbaarheid en implementatie bestaan. Het Engagement Framework kan hierop inspelen door geen starre of gestandaardiseerde mechanismen op te leggen, maar aanpasbare principes aan te reiken die kunnen functioneren op verschillende niveaus van erkenning, institutionele maturiteit en beschikbare middelen.

Samen wijzen de bevindingen op de volgende kernprincipes voor D3.2:

- Participatiemechanismen moeten flexibel en laagdrempelig zijn en zich kunnen aanpassen aan wisselende zorgverantwoordelijkheden en energieniveaus.
- Participatie moet emotionele veiligheid, vertrouwelijkheid, vertrouwen en vrijwillige betrokkenheid als uitgangspunt nemen.
- Jonge mantelzorgers moeten zelf betrokken worden bij het vormgeven van de opzet, het doel en de afspraken van participatieactiviteiten.
- Participatie moet schijnparticipatie (tokenism) vermijden door te zorgen voor zichtbare opvolging, feedback en realistische mogelijkheden voor invloed.
- Peer-gebaseerde benaderingen en mogelijkheden om in contact te komen met andere kinderen en jongeren in vergelijkbare situaties moeten waar mogelijk worden geïntegreerd.
- Scholen, georganiseerde vrijetijdsinitiatieven en bestaande lokale participatiestructuren moeten als toegangspunten worden ingezet, met erkenning dat specifieke participatiemechanismen ook nodig kunnen zijn.
- Professionals hebben praktische instrumenten, richtlijnen en mechanismen voor sectoroverschrijdende samenwerking nodig om participatie zinvol te ondersteunen.
- Het Engagement Framework moet aanpasbaar blijven aan verschillende nationale en regionale contexten, erkenningsniveaus en institutionele realiteiten.

Deze principes vormen de brug tussen de bevragingsfase en de volgende fasen van Work Package 3. Ze liggen aan de basis van het Engagement Framework (D3.2) en sturen de selectie en implementatie van de participatiemechanismen die op lokaal niveau in pilots worden getest, met als doel na te gaan hoe deze principes functioneren in verschillende nationale en institutionele contexten.

6. Landspecifieke contextuele factoren

Deze sectie beschrijft de belangrijkste contextuele factoren die de uitvoering van de stakeholderbevragingen en de interpretatie van de bevindingen hebben beïnvloed. Ze biedt de nodige achtergrondinformatie over nationale omstandigheden die de zichtbaarheid, identificatie en participatie van kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden beïnvloeden, en helpt verschillen in toegang, betrokkenheid en bevindingen

tussen landen te verklaren. Het doel van deze sectie is niet om nationale systemen te beoordelen, maar om de context te schetsen waarin de bevragingen werden uitgevoerd.

6.1 Bulgarije

In Bulgarije worden kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden niet formeel erkend als een afzonderlijke groep in wetgeving, beleidsmaatregelen of publieke dienstverlening. De term 'jonge mantelzorger' wordt niet gebruikt in officiële beleids- en praktijkcontexten, en er bestaan momenteel geen specifieke nationale ondersteuningsmaatregelen, identificatieprocedures of officiële statistieken voor deze groep. Om die reden hanteerde de bevraging een beschrijvende benadering gericht op zorgverantwoordelijkheden, in plaats van formele terminologie.

Verschillende contextuele factoren dragen bij aan de lage zichtbaarheid van jonge mantelzorgers in Bulgarije. Zorgverantwoordelijkheden binnen families worden vaak beschouwd als een privéaangelegenheid en blijven doorgaans verborgen binnen het huishouden. Professionals wezen ook op het ontbreken van screeningsmechanismen, beperkt institutioneel bewustzijn en zwakke sectoroverschrijdende coördinatie als drempels voor identificatie. Het gebrek aan systematische gegevens beperkt bovendien het inzicht in de omvang en kenmerken van het fenomeen op nationaal niveau.

Tegelijkertijd heeft Bulgarije geleidelijk bredere participatiestructuren voor kinderen en jongeren ontwikkeld, met name in onderwijsinstellingen en via gemeentelijke jeugdinitiatieven. De bevindingen suggereren dat scholen momenteel een van de meest toegankelijke en realistische toegangspunten zijn voor het identificeren van en het bereiken van kinderen met zorgverantwoordelijkheden. Het relatief hoge aantal jonge respondenten dat via schoolgebonden verspreiding werd bereikt, bevestigt het belang van onderwijsprofessionals en schoolomgevingen voor participatieondersteuning.

6.2 Vlaanderen (België)

Dit rapport richt zich op Vlaanderen en niet op België als geheel, in lijn met de Vlaamse scope van het project. In het Belgische federale systeem vallen beleidsdomeinen die het meest relevant zijn voor jonge mantelzorgers, zoals jeugd, onderwijs en welzijn, grotendeels onder de bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest. De formele erkenning van mantelzorgers en de sociale zekerheid blijven echter federale bevoegdheden. ZoJong!, de OUR VOICES-partner voor Vlaanderen, werkt binnen deze Vlaamse beleidscontext.

In Vlaanderen is de beleids- en onderzoeksaandacht voor jonge mantelzorgers de afgelopen jaren merkbaar gegroeid. Jonge mantelzorgers worden expliciet als prioritaire groep vermeld in het Vlaams Mantelzorgplan; overheidsopdrachten hebben de situatie en prevalentie van jonge mantelzorgers in Vlaanderen in kaart gebracht. Uit dit onderzoek blijkt dat zorgtaken verre van zeldzaam zijn onder jongeren: ongeveer één op de vijf jongeren van 11–18 jaar woont samen met een huisgenoot met een chronische ziekte of handicap (meer dan 119.000 adolescenten), en ongeveer 5% (circa 27.000) verleent regelmatig zorg van minstens vier uur per week (Bronselaer et al., 2021).[1] Daarnaast is er een jaarlijkse bewustmakingsweek (Week van de Jonge Mantelzorger). Professionals die aan deze bevraging deelnamen, erkenden deze groeiende aandacht en beschouwden die als een belangrijke basis. Tegelijkertijd heeft deze aandacht zich nog niet vertaald in een formele wettelijke erkenning van jonge mantelzorgers als afzonderlijke groep, systematische identificatieprocedures of een consequente verankering in servicedefinities en screeningsinstrumenten. De term 'jonge mantelzorger' wint terrein, maar wordt niet uniform gebruikt over sectoren heen, en veel jongeren denken niet in die termen over zichzelf, ze ervaren zorgtaken als een gewoon onderdeel van het gezinsleven, niet als een afzonderlijke rol.

Deze omstandigheden hebben de bevraging rechtstreeks beïnvloed. Omdat er geen institutionele doorverwijzingskanalen bestaan via welke jonge mantelzorgers routinematig bekend zijn bij diensten, verliep de rekrutering via de eigen netwerken van ZoJong! en secundaire verspreiding via scholen, jeugdwerk, sociale en gezinsdiensten en zorgcontacten. Outreachmaterialen beschreven concrete zorgverantwoordelijkheden

[1] Bronselaer, J., Pickery, J., Vandezande, V., Dierckens, M., Delaruelle, K. & Demeyer, B. (2021). Je bent jong en … je zorgt: Aantal, profiel, taakopname, welzijn en gezondheid van jonge mantelzorgers becijferd. Brussel: Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

en -taken in plaats van de term 'jonge mantelzorger'. De bevindingen zijn dan ook het best te lezen als een kwalitatieve, bottom-up basis voor het ontwerp van pilotmechanismen, en niet als een representatief beeld van de bredere doelgroep.

6.3 Italië

De huidige Italiaanse wet over mantelzorgers (Wet nr. 205/2017) is leeftijdsneutraal, wat impliceert dat mantelzorgers zowel minderjarigen als volwassenen kunnen zijn. Een huidig wetgevingsvoorstel zou de mantelzorger echter beperken tot meerderjarigen (boven de 18 jaar), met gelijktijdige introductie van het concept 'student-mantelzorger'.

De situatie op regionaal niveau verschilt sterk: van de 20 regio's hebben slechts 13 specifieke wetgeving voor mantelzorgers. Daarvan erkennen er slechts twee jonge mantelzorgers (Emilia-Romagna en Lazio), terwijl drie andere student-mantelzorgers erkennen (Friuli-Venezia-Giulia, Lombardije en Sardinië). De erkende definitie van 'jonge mantelzorger' verschilt aanzienlijk tussen Emilia-Romagna en Lazio: de eerste erkent minderjarigen en jongvolwassenen tot 24 jaar, terwijl de tweede jongeren tussen 16 en 28 jaar omvat en jonge mantelzorgers uiteindelijk gelijkstelt aan student-mantelzorgers. De regio Emilia-Romagna stimuleert actief de identificatie van de behoeften van alle jonge mantelzorgers om hen te ondersteunen.

Dit rapport is gebaseerd op gegevens verzameld in de regio Emilia-Romagna, die al geruime tijd aandacht heeft voor de erkenning en participatie van jongeren met zorgverantwoordelijkheden. Toch is de identificatie van jonge mantelzorgers niet eenvoudig: jongeren herkennen zichzelf vaak niet in de rol, hetzij omdat ze zich schamen of niet beoordeeld willen worden vanwege hun gezinssituatie, hetzij omdat professionals onvoldoende zijn opgeleid, of omdat specifieke participatiemechanismen nog ontbreken. Op lokaal en regionaal niveau bestaan al relevante praktijken, maar er is nog werk aan de winkel om jonge mantelzorgers te erkennen, te ondersteunen, te waarderen en actief te betrekken bij beslissingen die hen aangaan.

7. Belangrijkste conclusies voor het WP3 Engagement Framework en slotopmerkingen

De volgende observaties vloeien voort uit de bevragingsbevindingen en dienen als mogelijke richtingen voor het ontwerp van het Engagement Framework (D3.2) en de pilotactiviteiten (T3.3). Gezien de kleine en niet-representatieve steekproeven moeten ze als indicatief worden gelezen, niet als definitief.

7.1 Landspecifieke conclusies

7.1.1 Bulgarije

- pilotprojecten in Bulgarije doen er goed aan aan te sluiten bij schoolgebonden en gemeentelijke participatiekaders, aangezien scholen en gemeentelijke jeugdinitiatieven de meest toegankelijke en realistische toegangspunten bleken voor het bereiken van kinderen en jongeren met zorgverantwoordelijkheden.
- pilotprojecten vermijden het best om uitsluitend te steunen op de term 'jonge mantelzorger', omdat veel deelnemers niet vertrouwd waren met de terminologie en beter reageerden op beschrijvende omschrijvingen van zorgverantwoordelijkheden.
- pilotprojecten geven best prioriteit aan flexibele en laagdrempelige participatievormen, aangezien jongeren en familie en naasten wezen op tijdsgebrek, emotionele druk en de noodzaak om participatie af te stemmen op de gezinsrealiteit.
- pilotprojecten voorzien best in duidelijke safeguarding-maatregelen, vertrouwelijkheid en emotionele ondersteuning, omdat veiligheid, vertrouwen en respectvolle behandeling consequent als voorwaarden naar voren kwamen over alle stakeholdergroepen heen.
- pilotprojecten bevatten best bewustmakings- en opleidingscomponenten voor professionals, omdat de bevraging aantoonde dat het institutioneel bewustzijn binnen bestaande systemen beperkt is en het identificeren van kinderen met zorgverantwoordelijkheden aanzienlijke uitdagingen stelt.

7.1.2 Vlaanderen (België)

- De moeilijkheid om jonge mantelzorgers te identificeren was de meest genoemde professionele barrière, en veel jongeren gebruiken de term zelf niet. Sensibilisering in scholen, bij leerlingbegeleiders, sociale en welzijnsdiensten en in het jeugdwerk is waarschijnlijk een noodzakelijke stap voordat pilotprojecten op zinvolle wijze deelnemers kunnen werven; het outreachmateriaal richt zich daarbij best op zorgtaken in plaats van op terminologie.
- Participatie moet oprecht aanvoelen, niet symbolisch. Jonge mantelzorgers omschreven gehoord worden als respect ervaren, weten dat hun mening er echt toe doet en, waar mogelijk, zien dat er iets verandert. Eén respondent maakte een expliciet onderscheid tussen empathie en medelijden. pilotprojecten zijn vanaf het begin best duidelijk en eerlijk over het doel van participatie en wat er realistisch gezien kan veranderen.
- Anonieme, peer-gebaseerde en laagdrempelige formats werken waarschijnlijk beter. Anonimiteit was de meest gewenste participatievorm, gevolgd door online kanalen en peer-omgevingen; de meeste respondenten konden zich slechts occasioneel engageren. Formats die uitgaan van regelmaat of een vast schema kunnen jongeren met de zwaarste zorgverantwoordelijkheden structureel uitsluiten.
- Veiligheid is een ontwerpvereiste, geen bijkomende optie. Emotionele drempels zoals angst om beoordeeld te worden en ongemak bij het uiten van de eigen mening behoorden tot de meest genoemde drempels; privacy en een vertrouwenspersoon waren de meest genoemde voorwaarden. Veiligheidsmaatregelen moeten vanaf het begin in het pilotontwerp worden ingebed.
- Bestaande structuren bieden toegangspunten, maar of ze volstaan is een open vraag. Professionals zagen participatie als haalbaar in meerdere bestaande settings; de Kinderrechtencommissaris suggereerde dat een plek geven aan jonge mantelzorgers binnen brede structuren mogelijk niet voldoende is, en verwees naar een eigen, peer-gedreven ruimte als aanvullend model. Pilotprojecten kunnen beide richtingen nuttig verkennen. Een rechtenkader dat verankerd is in concrete artikelen uit het VN-Kinderrechtenverdrag kan ook helpen om institutionele deuren te openen.

7.1.3 Italië

- Hoewel er op regionaal niveau wettelijke erkenning bestaat, is die recent. Concrete, geformaliseerde en structurele maatregelen waarbij alle betrokken actoren samenwerken, moeten nog worden uitgebouwd.
- Om jongeren de kans te geven hun stem te laten horen, creëren pilotprojecten best flexibele, aanpasbare en inclusieve participatiemechanismen waarin jongeren actieve deelnemers zijn, uitwisseling tussen leeftijdsgenoten centraal staat, ondersteuning door vertrouwde volwassenen beschikbaar is, en respect voor privacy en welzijn consequent wordt gewaarborgd.

7.2 Beperkingen

De bevindingen in dit rapport moeten worden geïnterpreteerd in het licht van enkele beperkingen die inherent zijn aan een korte stakeholderbevraging in meerdere landen binnen een gelimiteerde projectperiode. De bevraging was bedoeld om kwalitatieve, praktische input te verzamelen ter ondersteuning van het pilotontwerp onder T3.3, niet om representatieve gegevens te produceren. De beperkingen worden hier bewust na de conclusies gepresenteerd, zodat die conclusies worden gelezen als voorlopig en gekwalificeerd, niet als definitieve vaststellingen.

Kleine en niet-representatieve steekproeven. De steekproeven waren klein voor alle vier de stakeholdergroepen en alle drie de landen. Bijzondere voorbehouden gelden voor de G1-steekproef in Italië en de G2-steekproeven in de drie landen. Outreach verliep via de bestaande netwerken van elke partner, wat onvermijdelijk beïnvloedde wie werd bereikt. In Vlaanderen neigt de professionele steekproef bijvoorbeeld naar professionele functies binnen de welzijnssector, wat de interpretatie van de Vlaamse G3-bevindingen beperkt. Dezelfde voorbehouden gelden voor de G2-steekproeven in alle drie de landen (zie sectie 3.2).

Één vragenlijst voor alle leeftijden. Voor de bevraging van jonge mantelzorgers werd één gestandaardiseerde vragenlijst gebruikt voor de volledige leeftijdsgroep. Het ontwikkelen van afzonderlijke, leeftijdsaangepaste instrumenten was niet haalbaar binnen het korte bevragingsvenster; prioriteit werd gegeven aan één gedeeld instrument om vergelijkbaarheid tussen landen en stakeholdergroepen te bewaren. Dit beperkte de

toegankelijkheid voor de jongste kinderen, die daardoor ondervertegenwoordigd zijn in de G1-steekproef. In de praktijk bereikte de bevraging voornamelijk adolescenten. Leeftijdsaangepaste en, waar relevant, co-ontworpen instrumenten zijn een prioriteit voor de verdere pilotfase.

Daarnaast verschillen de leeftijdsgrenzen per land: een bovengrens van 18 jaar in Bulgarije en Vlaanderen, maar tot 24 jaar in Italië. Dit beperkt de directe vergelijkbaarheid van de drie G1-steekproeven. Samen met de ondervertegenwoordiging van jongere kinderen betekent dit dat de G1-bevindingen hoofdzakelijk betrekking hebben op adolescenten en jongvolwassenen en ons weinig vertellen over hoe participatie werkt voor jongere kinderen, aantoonbaar de groep wier stemmen het moeilijkst te bereiken zijn (zie sectie 2.3). Vertalingen en kleine terminologische aanpassingen per land kunnen ook subtiele verschillen hebben geïntroduceerd in hoe items werden begrepen.

De keuze om zorgverantwoordelijkheden beschrijvend te omschrijven in plaats van het label 'jonge mantelzorger' te gebruiken, sloot aan bij de erkenning dat veel jongeren zich niet met de term identificeren. Dit betekent echter dat jongeren die hun situatie niet herkennen in de beschrijvende taal van het outreachmateriaal, waarschijnlijk niet werden bereikt. De bevindingen moeten daarom worden gelezen als een kwalitatieve, illustratieve basis voor het pilotontwerp, en niet als een volledig overzicht van de situatie van jonge mantelzorgers, hun directe omgeving, professionals en beleids- en praktijkactoren in de drie landen.

7.3 Conclusie

De bevindingen van de stakeholderbevragingen in Bulgarije, Vlaanderen en Italië vormen een directe basis voor de volgende stappen binnen Work Package 3. Door de stemmen van jonge mantelzorgers, familie en naasten, professionals uit verschillende sectoren en beleids- en institutionele stakeholders samen te brengen, belichten de bevragingen niet alleen de drempels en faciliterende voorwaarden voor participatie, maar ook de specifieke institutionele en beleidsmatige omstandigheden waarmee pilotmechanismen het beste rekening houden.

De drie thema's die in de samenvatting worden beschreven, keren terug over alle vier de stakeholdergroepen en de drie deelnemende landen. Elk thema heeft directe implicaties voor het ontwerp van het Engagement Framework (D3.2) en de pilotmechanismen (T3.3). De herkenningskloof betekent dat identificatie- en sensibiliseringswerk in scholen, diensten en jeugdstructuren nodig is voordat pilots op een betekenisvolle wijze jonge mantelzorgers kunnen bereiken. De kloof tussen geconsulteerd worden en gehoord worden wijst erop dat participatie moet worden opgebouwd rond feedbackmechanismen, duidelijke opvolging en waar mogelijk zichtbare veranderingen en niet louter rond consultatie. De overeenstemming rond faciliterende voorwaarden wijst op een consistente reeks ontwerpvereisten: flexibele en laagdrempelige formats, privacy en safeguarding (bescherming), peer-gebaseerde settings en de aanwezigheid van vertrouwde volwassenen, die beschikbaar zijn tijdens en na participatiemomenten; en dit alles moet realistisch blijven binnen de bestaande organisatorische capaciteiten.

De bevragingen waren bedoeld om het praktische bewijs te genereren voor het ontwikkelen, testen en evalueren van reproduceerbare, maar contextspecifieke participatiemechanismen. Het Engagement Framework (D3.2) zal de bevindingen naar ontwerpprincipes vertalen; de pilots (T3.3) zullen deze in lokale contexten verder uittesten; en de daaruit voortvloeiende geteste methoden ondersteunen de bredere doelstelling van OUR VOICES: de participatie van jonge mantelzorgers een vast onderdeel maken van kinder- en jeugdparticipatiestructuren in de hele EU.

WWW.OURVOICESPROJECT.EU